

ÜNİVERSİTELER İÇİN TÜRK DİLİ

*Engin Yılmaz, Engin Ömeroğlu,
Serhat Demirel, Erol Eroğlu,
Özlem Yahşi, Özlem Düzlü,
Hürdünya Şahan, Şule Ertürk,
Gökhan Ekşi*

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları kitabın yazarlarına aittir. "Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu ders içeriğinin bütün hakları saklıdır. İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL DİL KÜLTÜRÜ.....	4
1. Yazı Türleri / Sanatsal Yazılar	4
1.1 Masal.....	4
1.2 Fabl.....	7
1.3 Destan.....	10
1.4 Halk Hikâyesi.....	13
1.5 Manzum Hikâye.....	17
1.6 Hikâye.....	22
1.7 Roman.....	27
1.8 Tiyatro.....	32
1.9 Olay Yazılarında Plan.....	36
2. YAZIM KURALLARI.....	37
2.1 Kesme İşareti.....	37
3. OKUMA /DİNLEME-ANLAMA ÇALIŞMASI.....	40
3.1 Gözyaşı.....	40
4. ÖZET.....	44
5. KENDİMİZİ SINAYALIM (SORULAR).....	45
6. KAYNAKLAR	49

10. BÖLÜM*

AMAÇLAR

- *Sanatsal yazıların genel özelliklerini açıklayabilmek*
Sanatsal yazı türlerini birbirinden ayırt edebilecek bilgi ve beceriler kazanmak
- *Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı Metinler) Metinlerin özellikleri ve tarihi gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak*
- *Göstermeye Bağlı Metinlerin özellikleri ve tarihi gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak*
- *Olay yazılarında plan hakkında bilgi sahibi olmak*
- *Kesme İşaretinin kullanım yerlerini öğrenmek*
- *Okuma/ Dinleme- Anlama Çalışmaları ile metnin (GÖZYAŞI) ana düşüncesini ve metinde geçen yan düşünceleri bulmak.*

ANAHTAR KELİMELELER

- Sanatsal yazılar
- Masal, Destan, Halk Hikâyesi, Manzum Hikâye, Hikâye, Roman, Tiyatro
- Olay Yazılarında Plan
- Noktalama İşaretleri Kesme İşareti (‘)
- Okuma/dinleme-anlama

İÇİNDEKİLER

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ > Masal> Destan> Hikâye> Roman > Tiyatro> Olay Yazılarında Plan> **NOKTALAMA İŞARETLERİ** Kesme İşaretinin (‘) Kullanım Yerleri > **OKUMA/DİNLEME-ANLAMA ÇALIŞMASI** (Gözyaşı/ Refik Halid Karay)

---

* Bu bölüm; Dr. Hürdünya ŞAHAN tarafından hazırlanmıştır.

GENEL DİL BİLGİSİ/KÜLTÜRÜ

YAZI TÜRLERİ

1. SANATSAL YAZILAR

Önceki bölümde yazı türlerinden düşünce yazıları üzerinde durmuş, düşünce yazılarının temel özelliklerini örneklerle ele almıştık. Bu bölümde ise sanatsal yazıların ortak ve ayrılan özelliklerini ele alarak konuyu örnekler üzerinden işleyeceğiz.

Yazılı anlatım türlerinin sınıflandırılmasında farklı tasnifler söz konusudur.

Sanatsal Yazıları iki başlık altında toplamak mümkündür:

1. Coşku ve heyecanı dile getiren metinler (Şiir)
2. Olay çevresinde gelişen metinler
  - a. Anlatmaya bağlı metinler (Masal, Fabl, Destan, Halk Hikâyesi, Manzum Hikâye, Hikâye, Roman)
  - b. Göstermeye bağlı metinler (Tiyatro)

Sanatsal yazılar olarak ifade edilen metinleri düşünce yazılarından ayıran en temel özellik itibari yani kurmaca olmalarıdır. Bundan dolayı da söz konusu metinlerin gerçekliğinden değil kendi içindeki tutarlılığından söz edilebilir (Aktaş-Gündüz, 2005: 200). Sanatsal yazılar ile düşünce yazıları arasındaki bir diğer önemli fark da dilin kullanımudur. Sanatsal yazılardaki dil de yazarının dili yeniden kendine göre şekillendirmesi sonucu ortaya çıkar. Yazar, gerçek dünyayı metninde bir anlamda yeniden yaratır.

Söz konusu metinler bir tema çerçevesinde dille gerçekleşen güzel sanat faaliyetidir (Aktaş-Gündüz, 2005: 204). Sanatkâr, söz sanatları ile dilin anlam sınırlarını genişleterek günlük dilden sapmalarla gerçeği kendi penceresinden yeniden kurgular (Özdemir, 2000: 33).

Masal, fabl, destan, halk hikâyesi, mesnevi, manzum hikâye, hikâye ve roman gibi anlatmaya bağlı metinlerde asıl unsur vakadır ve diğer unsurlar onun etrafında şekillenir (Aktaş, 2003: 11). Tiyatroda ise anlatmanın yerini gösterme alır. Söz konusu metinlerde vaka yazılı veya sözlü olarak nakledilir. Günümüzde vakanın en aza indirildiği metinler de karşımıza çıkmaktadır.

Olay çevresinde gelişen anlatmaya bağlı metinlerin ilki;

1.1 Masal:

Çoğunlukla yazarı belli olmayan, bilinmeyen bir zamanda ve mekânda geçen, gerçek olaylar yanında doğaüstü olaylara da yer veren ve kendilerine has bir anlatım biçimi olan

metinlere masal denir (Aktaş-Gündüz, 2005: 206).

Masallar üzerine kapsamlı araştırmaları olan Saim Sakaoglu, masalı “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türü (2002: 4)” olarak tanımlar.

Masalların yapısal özelliklerine bakacak olursak, manzum ve mensur karışık olmakla birlikte kimi masalarda manzum unsurlar daha ağır basmaktadır, sık sık tasvir ve benzetme sanatlarından faydalanılmaktadır, masalın yapısına uygun söz kalıpları ve kalıp ifadeler kullanılmaktadır, sözlü kültürde dilden dile aktarılarak gelişimlerini sürdürmüştür ve sonra yazıya aktarılmıştır (Gümüş, 2015: 26).

Masallar, masal başı/giriş, masalın kendisi/gelişme ve masal sonu/bitiş olmak üzere üç bölümden meydana gelir. Masal başı veya giriş bölümünde tekerlemeler ile dinleyici masala hazırlanır. Gelişme bölümünde masalın kendisi anlatılır. Masal sonunda ise genellikle “onlar ermiş muradına, gökten üç elma düştü” gibi tekerlemelerle masal kapatılır (Gümüş, 2015: 26)

Masalların kahramanları insan olabileceği gibi, kurt, tilki, karga, at, horoz gibi hayvan ve dev, cadı, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü yaratıklar da olabilir. Mekân olarak Kafdağı’na, periler ülkesine, cinler ülkesine, dağlara, mağaralara, kuyulara rastlamak mümkündür. Zaman ise belirsizdir. Oldukça kısa ve yoğun bir anlatıma sahip olan masallar da sıklıkla deyimler, atasözleri, tekerlemeler ve bilmecelelere rastlanır. Genellikle duyulan geçmiş zaman (-miş) kipinde anlatılan masallar genellikle mutlu sonla biter.

.Türk masalları tarihin bilinmeyen bir devrinden beri sözlü gelenekte yaşamaktadır. Bu masalların toplanıp yazıya geçirilmesi 19. yüzyıldan sonra olmuştur. Türkiye’de halk ağzından derlenmiş en eski masal kitabı “Billur Köşk Masalları” dır. Cumhuriyet devrinde Pertev Naili Boratav, Ziya Gökalp, Tahir Alangu ve Eflatun Cem Güney masal üzerine çalışmalar yapmışlardır.

Örnek Metin:

HIZIR

Biri varmış, biri yokmuş. Bir Padişah varmış. Bu Padişah bir gün tellallar bağırttırmış: «Kim bana Hızır’ı bulup getirirse ona ne isterse vereceğim.» diye. Hızır’ı kim bulabilir? Hiç kimseden ses çıkmamış.

Bir fakir adam varmış. Bir sürü oğlu uşağı varmış bunun. Karısına demiş ki: «Karı.

Nasıl olsa hepimiz nerdeyse açlıktan öleceğiz. İyisi mi, ben gideyim Padişaha: 'Hızır'ı bulacağım' diyeyim. Kırk gün müsaade isteyeyim. Padişah'tan oğlumuz, uşağınıza ölünceye dek yetecek yiyecek alayım. Kırk gün sonra Padişah beni astırır, ama siz de rahat edersiniz.»

Kadın kocasını çok severmiş. «Etme, eyleme» dediyse de kulağına laf koyamaz. Adamcağız gider Padişaha: «Padişahım, ben Hızır'ı bulacağım. Yalnız bana kırk gün müsaade. Bu kırk günde de benim nafakamı temin edin.» der. Padişah kilere emreder: «Bu ne isterse verin.» diye. Bu adam kırk günde, oğluna, uşağına ölünceye dek yetecek erzak, iâşe alır, taşır evine. Kırk birinci gün olur. Padişah buna yaverini yollar. Yaver alır adamı, gelir Padişahın huzuruna. Padişah sorar: «Hani, Hızır'ı buldun mu?» «Bulamadım Padişahım. Bulacağım da yoktu ya, ben onu zaruret dolayısıyla söyledimdi.» Padişah bunun üzerine oradaki üç vezirinden birine sorar; «Padişah huzurunda yalan söyleyen bu adama ne yapmalı?» O da: “Padişahım; bunun etini parça parça edip kasap dükkânlarındaki çengellere asmalı.» der. O sırada fakirin yanında peyda olan bir çocuk: «Küllî şey'in ilâ aslıhi.» der. Padişah ikinci Vezirine sorar. O da: «Efendim, bunun derisini yüzmeli. İçine saman doldurmalı. El-Meme ibret olsun. Bir daha kimse Padişah huzurunda yalan söyleyemesin.» der. Çocuk yine: «Küllî şey'in ill aslıhi.» der. Padişah üçüncü vezirine sorar. : «Efendim, bu fakir adam. Zaruret yüzünden işlemiş. Sizin şanınıza yakışan bunu affetmektir.» der. Çocuk da: «Küllî şey'in ilâ aslıhi.» der. Padişah bu sefer çocuğa: “Sen kimsin? Ben üç vezirime bu meseleyi danıştım. Onlardan sonra sen üç defasında da: 'Küllî şey'in ill aslıhi' dedin. Bunun manası nedir?» der. Çocuk da: «Padişahım. Birinci Vezirinizin babası kasaptı. Sözlerinde de aslını, cibilliyetini gösterdi. İkinci Vezirinizin babası yastıkçı, derici idi. O da aslını gösterdi. Üçüncü Veziriniz ise vezir oğlu vezirdir. O da aslını gösterdi. Ben de bu fakir adamı utandırmamak için buraya geldim. Vezir istersen işte vezir; Hızır. istersen işte Hızır.» der ve kapıdan çıkar gider. Meğer Hızır çocuk kıyafetine girip oraya gelmiş. Padişah hemen arkasından yaverlerini yollar. Bakarlar, Hızır kaybolmuş. Hemen Padişah birinci, ikinci Vezirlerinin boynunu vurdurur. Üçüncü Veziri kendine Baş Vezir yapar. Fakir adama da altın, hediye verir. Adamcağız da güvene sevine evine gelir. Onlar ermiş muradına ...

Pertev Naili BORATAV

Az Gittik Uz Gittik, s. 248-250

1.2 Fabl:

Kahramanları çoğunlukla hayvanlar olan, hayata dair ders veren kısa masalımsı hikâyelere fabl denir. Bilhassa çocukların eğitiminde sıkça kullanılan bir tür olan fabllar, oldukça kısa bir tür olmakla birlikte az sözle çok şey anlatmayı amaçlar. Konunun kahramanı hayvanlar kendilerine has özelliklerini korumakla birlikte insan gibi konuşurlar ve her biri bir insan davranışını, karakterini sembolize ederler (Aktaş-Gündüz, 2005:206).

Fabllarda ders verme amacı güdüldüğünden, basit ahlak ilkelerine değinildiği gibi insanların zaaflarına, kusurlu yönlerine de dikkat çekilir. Tıpkı masallar gibi zaman zaman olağanüstü unsurlara rastlanan fabllarda, soyut konular olaylar aracılığıyla somutlaştırılarak verilir. Bu bakımdan çocuklara soyut kavramların öğretilmesinde oldukça önemli birer eğitim aracı görevi görmektedir.

Fabl türünün ilk örnekleri oldukça eskiye dayanırken, zamanla gelişen tür Ezop, La Fontaine, Beydaba gibi isimlerle seçkin örneklerine kavuşur (Aktaş-Gündüz, 2005:207). Türk edebiyatında da kıssadan hisse veren örneklere rastlanmaktadır. Sadi’ni *Bostan ve Gülistan*, Mevlana’nın *Mesnevi*’sindeki hikâyeler bu türün örnekleri arasında gösterilebilir. Yine Attar tarafından kaleme alınan *Mantıku’t Tayr* ile Şeyhi’nin *Harname* adlı eseri Türk edebiyatının bu türdeki önemli örnekleridir. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise çeviri faaliyetlerinin başlamasıyla dönemin öncü isimlerinden Şinasi, La Fontaine’den çeviriler yaparken, telif fabllar da yazar. Ahmet Mithat Efendi *Kıssadan Hisse* adlı eserini ahlakî dersler vermek amacıyla yazmıştır. Bu eserde yazar, Ezop’tan, La Fontaine’den yapmış olduğu çevirilere ve kendi yazmış olduğu fabllara yer vermiştir.

Recaîzade Mahmut Ekrem, La Fontaine’den “Horoz ile Tilki, Kurbağa ile Öküz, Karga ile Tilki, Meşe ile Saz, Ağustos Böceği ile Karınca” gibi birçok çeviri yaparak bu alanda Türk edebiyatına katkıda bulunmuştur.

Cumhuriyet dönemi yazarları da gerek Batı edebiyatından yaptıkları çeviriler gerekse kendi yazdıkları fabllarla türün gelişimine katkı sağlamışlardır. Orhan Veli Kanık, Sabahattin Eyüboğlu, Tarık Dursun Kakıncı, Nurullah Ataç bu isimlerden bazılarıdır.

Örnek Metin:

CIRCIR BÖCEĞİ İLE KARINCA

Cırcır böceği çaldı saz
Bütün yaz,
Derken kış da geldi, çattı,
Seninkinde şafak attı.
Baktı ki yok hiç yiyecek
Ne bir sinek, ne bir böcek,
Kalktı, karıncaya gitti;
Yandı yakıldı âh etti.
Üç beş buğdaydan ne çıkar,
Gelecek mevsime kadar,
Bir kaç tane borç istedi.
"İnayet buyurun" dedi.
Yemin billah ederim,
Eylüle kalmaz öderim."
İşin kötüsü, karınca
Borca hiç alışmamıştı.
Bu ricaya çıkıştı;
"Ne yaptınız yaz boyunca?"
"Ne mi yaptım? Saz çaldım, saz!"
"Ya öyle mi?"
Demek ki siz
Yazı sazla geçirdiniz;
Şimdi de oynayın biraz."

Orhan Veli KANIK, *La Fontaine Masalları*

KARGA ile TİLKİ

Bay karga konmuş bir dala
Koca bir peynir ağzında.
Tilki kokuyu almış gelmiş:
— Günaydın, Sayın Karga, demiş;
Bu ne güzellik böyle: Bakmaya doyamıyorum size.
Şu tüylere bakın, pırıl pırıl;
Sesiniz bilmiyorum nasıl;
O da renginiz kadar güzelse
Ne yalan söyleyeyim
Bu ormanda güzel yoktur üstünüze.
Karga bu sözlere bitmiş:
— Şuna bir gak diyeyim de ses görsün, demiş;
Gak der demez peynir düşmüş, tilki yutmuş.
— Kara bayım, demiş kargaya;
Şu sözümü hiç unutma,
Kaptırdığın peynire değer:
Her dalkavuk çıkarı için över,
Yüzüne güler, peynirini yer.
Karganın aklı gelmiş başına
İş işten geçtikten sonra.

Sabahattin EYÜBOĞLU, *La Fontaine, Bütün Masallar*

1.3 Destan:

Âşık edebiyatı ve mûsikisinde bir nazım şeklinin de adı olan destan kelimesinin aslı Farsça **dâstân**dır. Batı dillerinde bunun karşılığı olarak, Grekçe’de şairlerin saz eşliğinde söyledikleri şiirlere verilen **epos** adından türetilen **épopée (epopoeia)** kullanılır. Destan “hikâye, masal, sergüzeşt, manzum hikâye (kıssa), vak’a, tarih, roman ve hayvan masalı (fabl)” gibi anlamlara da gelmektedir (Yetiş, 1994: 202)

Milletlerin tarih öncesi dönemlerinde yaratılışları, savaşlar, verdikleri mücadeleleri, felaketler karşısından takındıkları tavırları anlatan milli ve anonim bir tür olan destanlar (Aktaş-Gündüz, 2005), ait oldukları toplumların hayat görüşünü yansıtan ürünler olarak kendisinden sonra gelişen hikâye, roman, tiyatro, şiir gibi türlere de kaynaklık etmiştir.

Destanlar yapılarına göre yapay ve doğal olmak üzere iki grupta incelenmekle birlikte, konularını belli bir milletin hayatından alan ve bir şair tarafından yazıya geçirilmesi sonucu oluşan destanlara da milli destanlar denmektedir (Yetiş, 1994: 202).

Destanların oluşumunu üç dönemde ele alan araştırmacılara göre ilk dönem doğuş aşamasında, halkın belleğinde derin izler bırakan bir olay meydana gelir ve bu olayların içinde yer alan bir kahraman mücadelesiyle yüceltilir; ikinci dönem yayılış aşamasında ise ozanların dilden dile aktarmalarıyla destan büyümeye devam eder ve son aşama olan yazılış aşamasında ise, bir şair destanın tüm varyantlarını tespit ederek yazıya geçirir (Aktaş-Gündüz, 2005:207; Yetiş, 1994: 202).

Eski Yunan’da Homeros’un *İliada* ve *Odyseia* destanları bu süreçten kalan en eski örneklerdir. Bazan da halkın muhayyile ve hâfızasındaki dağınık destan malzemesi ilmî usullerle toplanır; Finliler’in *Kalevala*’sı Elias Lönnrot tarafından bu şekilde ortaya çıkarılmıştır. Ancak dünya edebiyatındaki destanların büyük bir çoğunluğunun şairi, nazma çeken veya düzenleyicisi belli değildir (Yetiş, 1994: 202).

Bunların dışında, Hintlilerin *Ramayana* ve *Mahabharata*’sı, Fransızların *Chanson de Rolanda*’ları, İngilizlerin *Paradise Lost*’u, Japonların *Şinto*’su, Akadların *Gilgamiş Destanı*, Kırgız Türklerinin *Manas Destanı*, Cermenlerin *Nibelungen Destanı* türün önemli örnekleridir (Aktaş-Gündüz, 2005:205).

Türk destanları araştırmacılar tarafından İslamiyet Öncesi ve İslamiyet Sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmekte olup buna göre İslamiyet öncesi dönem destanlarına *Yaratılış Destanı*, *Saka Destanı* (*Alp Er Tunga*, *Şu*), Hun-Oğuz Destanları, *Köktürk* (*Bozkurt*, *Ergenekon*), Uygur Destanları (*Türeyiş*, *Göç*); İslamiyet sonrası dönem içinse başta *Manas* olmak üzere, *Cengiz Han*, *Seyit Battal Gazi*, *Danişmend Gazi*, *Köroğlu* ve destansı özellikler göstermesi bakımından *Dede Korkut Hikâyeleri* sayılabilir (Aktaş-Gündüz, 2005: 206).

Ayrıca bazı tanınmış yazar ve şairler, daha çok önemli tarihî olayları yeniden nazma çekerek sunî destan tarzında eserler meydana getirmektedirler. Türk edebiyatında bu şekilde kaleme alınmış birçok destan vardır. Meselâ Rıza Nur, Oğuz Kağan destanını öteki Türk destanlarından alınan parçalarla zenginleştirerek *Oughouz-nâme* adıyla neşretmiştir (Kahire 1928). Gerçek anlamda Ergenekon’dan çıkıştan Oğuz Kağan’ın ölümüne kadar destanî Türk tarihinin nazma çekilmesiyle oluşan bu eser 6100 mısradan fazladır. Halûk Nihat Pepeyi’nin *Çanakkale* (Ankara 1938) ve *Millî Mücadele Destanı* (İstanbul 1940), Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın *Üç Şehitler Destanı* (İstanbul 1949) ve *İstiklâl Savaşı* (İstanbul 1951), Mehmed Çavuşoğlu’nun *Ulubatlı Hasan Destanı* (İstanbul 1959), Yahya Kemal Beyatlı’nın “Selimnâme” (*Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı eserin içinde, İstanbul 1962), M. Necati Sepetçioğlu’nun *Yaradılış ve Türeyiş* (Ankara 1965), Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nun *Malazgirt Destanı* (İstanbul 1971), Basri Gocul’un üç kitaptan oluşan *Oğuzlama* (Bursa 1971) adlı eserleri Cumhuriyet’ten sonra kaleme alınmış sunî destanların en önemlileridir. Bilhassa Basri Gocul, 10.274 mısradan oluşan *Oğuzlama* adlı eseriyle bu türün oldukça başarılı bir örneğini ortaya koymuştur (Yetiş, 1994: 204).

Örnek Metin:

OĞUZ KAĞAN DESTANI

“ ‘Olsun’ dediler. Onun resmi budur. Bundan sonra sevindiler. Yine günlerden bir gün Ay Kağanın gözü parladı, doğum ağrıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök; ağzı ateş (gibi) kızıl; gözleri ela; saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi. Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Dile gelmeye başladı; kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. Ayakları öküz ayağı gibi; beli kurt beli gibi; omuzları samur omuzu gibi; göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudu baştan aşağı tüylü idi. At sürüleri güder, ata biner ve av avlardı. Günlerden ve gecelerden sonra yiğit oldu. (eksik...) O çağda, orada büyük bir orman vardı; birçok dereler ve ırmaklar vardı. Buraya gelen avlar ve uçan kuşlar çoktu.

Bu ormanın içinde bir gergedan vardı. At sürülerini ve halkı yerdı. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmişti. Oğuz Kağan cesur bir adamdı. Bu gergedanı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava çıktı. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti. Bir geyik ele geçirdi, onu söğüt dalı ile bir ağaca bağladı ve gitti. Sonra sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: gergedan geyiği almış. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu; onu altın kuşağı ile ağaca bağladı, gitti. Yine sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki:

gergedan ayıyı da almış. Bu sefer o ağacın dibinde (kendisi) durdu. Gergedan geldi ve başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz kargı ile gergedanın başına vurdu ve onu öldürdü. Kılıcı ile başını kesti, aldı gitti. Tekrar geldiği zaman gördü ki: bir ala doğan gergedanın bağırsaklarını yemektedir. Yay ve okla ala doğanı öldürdü ve başını kesti. Ala doğanın resmi budur (...). Sonra dedi ki: (Gergedan) geyiği yedi, ayıyı yedi. Kargım onu öldürdü; demir olsa (olduğu için). Gergedanı ala doğan yedi. Yayım, okum onu öldürdü; bakır olsa (olduğu için) - dedi, gitti. Gergedanın resmi budur (...).

Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrıya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Güneşten ve aydan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki: o ışığın içinde bir kız var, yalnız oturuyor. Çok güzel bir kızdı. Başında (alnında?) ateşli ve parlak bir beni vardı, demir kazık (kutup yıldızı) gibi idi. O kız öyle güzeldi ki, gülse, gök tanrı gülüyor; ağlasa, gök tanrı ağlıyor (sanılırdı). Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi, aldı. Onunla yattı ve istediğini aldı. Kız gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Kün adını koydular; ikincisine Ay adını koydular; üçüncüsüne Yulduz adını koydular. Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önünde, bir göl ortasında, bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten daha gök idi: saç ırmak gibi dalgalı idi; dişi inci gibi idi. Öyle güzeldi ki, eğer yer yüzünün halkı onu görse: Eyvah! ölüyoruz! der ve (tatlı) süt (acı) kımız olurdu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti. Yüreğine ateş düştü; onu sevdi, aldı. Onunla yattı ve dilediğini aldı. (Kız) gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Kök adını koydular; ikincisine Tağ adını koydular; üçüncüsüne Tengiz adını koydular.

Sonra Oğuz Kağan büyük bir toy (ziyafet) verdi. Halka emir verdi ki... (Eksik) (Oğuz Kağan halkı) çağırınca, ahali birbirine danıştı ve geldi. Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı. Türlü aşlar, türlü şaraplar, tatlılar ve kızımlar yediler ve içtiler.

Toydan sonra Oğuz Kağan beylere ve halka yarlık verdi ve “Ben sizlere oldum Kağan; alalım yay ile kalkan; nişan olsun bize buyan; kurt olsun (bize) uran (savaş bağırışı); demir kargı olsun orman; av yerine yür(ü)sün kulan; daha deniz daha müren (ırmak); güneş bayrak, gök kurikan, (çadır)” dedi. Ondan sonra Oğuz Kağan dört yana emirler yolladı; tebliğler yazdı ve ilçilere verip gönderdi. Bu tebliğlerde şöyle yazılmıştı: “Ben Uygurların kağanıyım ve yer yüzünün dört köşesinin kağanı olsam gerekir. Sizden itaat dilerim. Kim benim emirlerime baş eğerse, hediyelerini kabul ederek, onu dost edinirim. Kim baş eğmezse, gazaba gelirim; düşman sayarak, ona karşı asker çıkartır ve derhal baskın yapıp onu astırır ve yok ettirim.” Yine o zamanlarda sağ yanda, Altun Kağan adında bir kağan vardı. Bu Altun Kağan Oğuz

Kağan'a elçi gönderdi. Pek çok altın, gümüş takdim etti ve yakut taşları alıp, pek çok cevahir yollayarak, bunları Oğuz Kağan'a saygı ile sundu. Ona itaat etti, iyi hediyelerle dostluk temin etti ve onunla dost oldu.”

Reşit Rahmeti ARAT, *Oğuz Kağan Destanı*

1.4 Halk Hikâyesi:

Halk hikâyesi, toplumsal iz bırakmış bir olaydan veya bir yazınsal ürünün sözlü kültürde bıraktığı derin etkiden kaynaklanarak ortaya çıkan halk edebiyatı ürünlerine verilen ad olup, “(...) yeni ve orijinal bir nev’i karakter alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hala taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev’e gidiş vakıası karşısında bulunuyoruz: Destani anane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın asli karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kaybol”maktadır (Boratav, 1988: 63).

Destanlar, milletlerin tarihinde derin iz bırakmış önemli olayları harikuladeliklerle süsleyerek anlatan uzun, manzum ve milli eserlerdir. Destan anlatıcısı ozan (akın veya bakşı) onu bir kopuz eşliğinde söyler. Bir takım mimik, jest ve taklitlerle anlatımı kuvvetlendirmeğe çalışır. Halk hikâyelerinde de bu anlatım ananesi devam etmekle beraber mühim bazı farklar onu destandan ayırır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür: Tarihi bir vak’anın olması şart değildir. Nazım-nesir karışıktır. Zamanla nesir yazma üstünlük kazanmıştır. Şahısların ve olayların anlatılmasında realist çizgilere daha çok yer verilmiştir. Kahramanlıklardan çok aşk maceraları konunun ağırlığını teşkil etmektedir. Ayrıca destanlar belli bir daire teşkil ederler. Halk hikâyelerinde –bilhassa aşk konulu olanlarda– böyle bir daire söz konusu değildir. Hikâyenin kahramanı âşık olur, sevgilisine kavuşmak için maceralara atılır ve kavuşur (Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin... gibi bir kaç müstesna). Hikâye burada biter. Hâlbuki destanlarda durum böyle değildir. Mesela; Manas Destanı’nı Manas’ın oğlu Semetey ve onun oğlu Seytek devam ettirirler.

Halk hikâyeleri bu yönüyle modern çağların yazın türleri olan roman ve öykü gibi mensur türlerle, destan arasında bir geçiş sürecini yansıtan ürünlerdir. Halk hikâyelerinde olaylar belirli kahramanların üzerine kurulmuştur. Bu kahramanlar çoğu kez; tanınmış bir edebî ürünün içeriğinde yer alan kahramanların topluma mal olması ve anonimleşmesiyle oluşmuştur. *Leyla ile Mecnun* ve *Ferhat ile Şirin* gibi eserler, Kayıkçı Kul Mustafa’nın *Genç Osman Destanı*; toplumun beğenerek halk hikâyeleştirme sürecine dâhil ettiği eserlerdendir. 1930’da edebiyat tarihçisi Fuat Köprülü, *Genç Osman Destanı*’nı halk hikâyelerinin oluşum evrelerini tespit etmek maksadıyla

incelemiş, Türk edebiyatındaki anonim hikâyeleşme süreci hakkında yapılmış ilk çalışmalardan birini vermiştir (Alptekin, 1997: 67).

Örnek Metin:

TAHİR İLE ZÜHRE

“... Birlikte hamama girdiler.

Zühre: “Benim canım, efendim gel sözümü tut, şu devenin birine bin, bir tarafa git” diye ne kadar yalvardıysa da Tahir dinlemedi.

Olacak olur çar u naçar

Gerek gönlün geniş tut, gerek dar

Sonunda birlikte hamama girip soyundular. Tahir, kendi kendine:

“Acaba Zühre’yi hangi yoldan alıp kaçarım” diye düşünüyordu.

Bu tarafta ise, o mel’un Arap, doğru padişahın huzuruna çıkıp kıssayı nakleyledi. Padişah hiddetlendi, beş bin asker, süratle hamama gelip etrafı kuşattılar.

Tahir, her şeyden habersiz, Zühre’nin elinden tutup koşuşuyorlardı. Cariyelerden biri dışarıda askerleri görüp Zühre’ye haber verdi. Tahir’le Zühre bakakaldılar. Sonra Tahir:

“Ey benim efendim. Senin sözünü tutmadım” deyip pişman oldu. Ama ne faydaki yapılacak fazla bir şey yoktu. Kadın kıyafetinde olduğu için, Tahir’in yanında palası yoktu. “Ey benim efendim, şimdiden sonra duadan unutma beni” diyerek, arslan misali atıldı askerin arasına. Sille tokat dövüşmeye başladı, yıkılan bir askerin kılıcını kapıp sağa sola savurmaya başladı. Bir iki saat yanına kimseyi yaklaştırmadı. Askerler durumu padişaha söylediler, o da beş bin asker daha gönderilmesini emreyledi. Sonunda kement atarak Tahir’i yakaladılar. Boğazından, belinden, ayaklarından bağlayıp padişahın huzuruna getirdiler.

Padişah, Tahir’i o hâlde görünce, cellada emreyledi:

“Vurun şu tuz ekmek bilmez haini, cihanda namı nişanı kalmasın, âleme ibret olsun.” dedi. Hemen ulema ve vüzera ile müftü ayağa kalkıp:

“Padişahım, Tahir’i bize bağışla, devlete layık olan hapsetmektir, belki bir gün gelir lazım olur.” dediler. O zaman padişah:

“Eğer Tahir, mecliste beni ve Zühre’yi anmadan üç hane türkü söylerse azad ederim. Eğer anarsa yemin ediyorum başını keserim.” dedi. Durumu dinleyen Tahir aldı bakalım ilk haneyi:

Gül için bülbül ağlar

Dertli sinemi dağlar

Mecnun gibi

Tahir'in Mekânı olsun dağlar

İkinci hane

Bülbülü har ağlatır

Âşık ağyar ağlatır

Ben feleğe ne ettim

Beni her har ağlatır

Tam bu sırada Zühre, hamamdan gelmişti, ona Tahir'in durumunu haber verdiler. Zühre hemen sabra mecali kalmayıp, kafesi açıp Tahir'e göründü. Tahir, Zühre'yi görünce aklı başından gitti, ne söylediğini bilmeden üçüncü haneye başladı:

Âşık oldum bu rûye

Can verdim bu rûye

Karşımda bir ay doğdu

Benzer Zührem Huri'ye deyince, padişah küplere bindi ve:

“Tez vurun boynunu” dedi.

Amansız cellatlar, padişah emridir deyip, Tahir'i meydana oturtular. Tahir baktı ki artık kurtuluş yok. Bir ah çekip şu türküyü söyledi:

Aldı Tahir:

Emri ki bıçak biler

Kuzucuk aman diler

Şol kömür gözlü Zührem

Çıkmış karşımda ağlar

Cellatlar boynumu vursun

Kızıl kanım yere aksın

Güzeller yasımı çeksın

Zührem umudu kessin deyip kesti.

Kalbine ölüm korkusu doldu. Melûl mahzun Zühre'den tarafa baktı. Gözlerin kanlı yaşlar dökerek ulema ve vüzera tarafına baktı. Kimseden çare olmadığını gördü. Bu sırada padişah:

“Bre vurun” diye bağırdı. Tahir'in hâline cellatlar bile ağlıyorlardı. Ama ne yapsınlar, emreden padişahı, çaresiz, Tahir'in gözlerini bağladılar, bıçağı ellerine alıp üç kere çevirdiler, son bir ümitle padişaha dönüp:

“Padişahım bu civana kıymayalım, kesilen baş yerine gelmez” diye ricada bulundular. Padişah:

“Vur” dedi.

Tahir, tekrar feryat edip:

“Aman padişahım, bana kıyma, merhamet eyle” dediyse de, padişah merhamet eylemedi. O zaman, Tahir, cellada dönüp:

“Bana beş dakika müsaade et” dedi. Cellat, Tahir’e müsaade etti, Tahir abdest aldı iki rekât namaz kılıp, Allah’a:

“Ya Rabbi, bu saat bu dakika ruhumu kabzeyle.” deyip can u gönülden dua etti. Allah’ın hikmetiyle elini yüzüne sürerken ruhunu teslim etti.

Zühre Sultan, bu hâli görünce aklı başından gitti. Bir müddet öylece yattı. Gülsuyu serpip, ayıltılar, ama Zühre başını taşlara vurup dövünüyordu. Aklı da bazen geliyor, bazen gidiyordu. Hemen padişaha haber verdiler. Padişah gördü ki kızı aklını kaybetmiş, hemen hekimler, hocalar topladı, ama hiçbir çare bulamadı. Sonunda münafıkın biri:

“Padişahım, Tahir’in etinden bir parça kesip Zühre’ye yedirirseniz, aklı yerine gelir. Tek çaresi budur.” dedi. Ama Zühre’nin dadısı bunu duymuştu. Zühre’ye durumu anlattı. O sırada Tahir’in etinden köfte yapıp Zühre’nin önüne getirdiler. Zühre köfteye el sürmedi ve babasının da bulunduğu meclise şu türküyü söyledi:

Hey tatarlar tatarlar

Birbirine katarlar

Çarşuda et tükenmiş

Tahir etin satarlar deyip ayağa kalktı ve babasının yanına gelip şu haneyi söyledi:

Baba naşadın hak

Naşa baktın dişe bak

Baba işte ben gittim

Sarayın ateşe yak deyince, orada bulunan vezir ve âlimler ağlaştılar. Zühre hemen oradan çıkıp Tahir’in mezarının bulunduğu yere geldi. Baktı ki, Tahir toz toprak içinde yatıyor. O hâli görünce bir kere ah etti ve ahu gözlerinden gül yüzü üzerine kanlı yaşlar akıttı.

Ak gülün kırmızı gülün

Şakırdı bülbül dilin dedi ve:

“Ey benim aşkımla, kendini bu hâle koyan Tahir’im, her kim münafıklık etti ise benim Tahir’im gibi helak olsun.” deyip toprağı öptü.

“Yarabbi benim dahi, bu dakika ruhumu kabzeyle.” diye dua etti.

Derin bir ah çekti ve Tahir’in toprağını üç kere koklayıp ruhunu teslim eyledi. İşte bunun sebebi padişahın ahdine sadık olmamasıdır. Akıllı olanlar bundan ibret almalıdırlar. Neyse, o yüzü kara mel’un Arap, Tahir’in öldüğünü işitip, “gidip bakayım” diyerek Tahir’in yattığı yere geldi. Baktı ki Zühre de Tahir’in üzerinde can vermiş, hemen hançerini çıkarıp

kendi göğsüne sapladı. Çünkü o mel'un Arap gizlice Zühre'ye âşıktı. Her kim başkasının payına tamah ederse cezasını bulur. Koşup durumu padişaha söylediler. Padişah deliye döndü ve karısına haber verdi. Karısı ile beraber Zühre'nin öldüğü yere geldiler. Zühre'yi Tahir'in üzerinde gördüler ve feryat ile ağlamaya başladılar. Bütün şehir halkı yas tuttu. Padişah, Zühre'yi Tahir'e vermediğine çok pişman oldu, ama “ne faide ba'de harabi'l Basra” ölen ölmüş bir daha dirilmez. Padişah hemen:

“Tez şu hain Arap'ı getirin, katledeyim” diye bağırdı. O zaman dediler ki:

“O hain Arap kendisini hançer ile öldürdü.” dediler. Nihayet, ulema ve vüzera:

“Efendim siz sağ olun. Ağlamanın faydası yok. Hemen iki münasip mezar kazdıralım bu iki namurad âşıkı yan yana defnedelim.” dediler.

İki mezar yan yana kazılıp defnedildiler. Mel'un Arap da başuçlarına gömüldü. Aradan bir süre geçti. Oradan geçenler Zühre'nin mezarında bir beyaz gülfidanı, Tahir'in üzerinde kırmızı bir gülfidanı gördüler. O mel'un Arap'ın mezarında bir karaçalı bitmişti. Her sene âşıklar baltalarla o çalıyı keserler fakat çalı yine bitermiş. Tahir ile Zühre'nin mezarı ziyaretgâh olmuş. Âşıklar, sadıklar ve bağıri yanıklar orasını ziyaret ederler. Gerçekte Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Arzu ile Kamber, Varka ile Gülşah birbirlerini seven âşık ve sadıklar sonunda birbirlerine hasret ve namurat gitmişlerdir. Bunların hepsi dünyada ve ahirette hasret ve dünya meşakkati ile her birisi birer gün başka bir elemle bu öbür dünyaya göç etmişlerdir. Bu tuhaf kıssa sonradan geleceklere hisse kapsınlar diye anlatıldı.

“Ervah-ı tayyibelerine Fatiha”

Fikret TÜRKMEN, *Tahir ile Zühre*

1.5 Manzum Hikâye:

Şiir ile hikâye arasında bir tür olan manzum hikâye, hikâyede bulunan olay, yer, zaman, kişiler gibi tüm unsurları içinde barındırmakla birlikte, nazım şeklinde kaleme alınmış metinlerdir.

Edebiyatımızda bilinen ilk manzum hikâye örneği Yusuf Has Hacıb'in Kutadgu Bilig'idir (Çıkla, 2009: 51). Tanzimat yıllarından itibaren ise Şinasi'nin, Abdülhak Hamit'in, Tevfik Fikret ve Ali Ekrem'in, Mehmet Emin ve Mehmet Âkif'in farklı özellikler gösterecek de birçok manzum hikâye yazdığı görülür (Gökçek 2005: 289-290).

Tanzimat'la birlikte Şinasi'ni bu türde örnekler verdiği görülürse de Servet-i Fünûn şairlerinden Tevfik Fikret'e gelinceye kadar şairlerin bu türe pek rağbet etmedikleri görülür (Çıkla, 2009: 52). Tevfik Fikret, bu türde önemli eserler vermiştir. Söz konusu şiirler, herkes tarafından anlaşılabilir, şiiriyetten uzak, sade ve samimi bir dille yazılmış metinlerdir. Söz

konusu manzum hikâyeler mesnevi geleneğinin devamı niteliğinde olup, günlük hayatın acılarını gerçekçi bir şekilde anlatan metinlerdir.

Manzum hikâye denilince Türk edebiyatında zikredilmesi gereken bir diğer isim ise Mehmet Âkif'tir. *Safahat*'ta yer alan “Fatih Camii”, “Küfe”, “Hasta”, “Hasır”, “Selma”, “Meyhane”, “Bayram”, “Mezarlık”, “Kör Neyzen”, “Âmin Alayı”, “Seyfi Baba”, “İstibdad”, “Hürriyet”, “Dirvas”, “Ahiret Yolu”, “Bebek Yahut Hakk-ı Karar”, “Köse İmam”, “Kocakarı İle Ömer”, “Mahalle Kahvesi”, “Said Paşa İmamı” başlıklı manzum hikâyeler bunlardan bazılarıdır (Aydoğan 1996: 7-54). Söz konusu metinlerde, kıssadan hikâye çıkarma gayesi öncelikli olup, tahkiye tekniği ile geleneksel hikâyeleme yolunu izlediği görülürken, metinler nesre yaklaşmıştır (Çıkla, 2009: 53).

Örnek Metin:

SEYFİ BABA

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

- Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

- Nesi varmış acaba?

- Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

- Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

- Daha a'lâ, kalınız

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde.

Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak;

'Gel! ' diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.

Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,

Boğuyordum! müteveffâyı bütün âferine.

Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,

Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!

Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,

Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!

Çok mu yüzdük bilemem, toprağı bulduk neyse;
 Fenerim başladı etrafını tektük hisse.
 Vâkıâ ben de yoruldum, o fakat pek yorgun...
 Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:
 Kâh olur, kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;
 Kâh olur, mürde şuâ'âtı düşer bir mezara;
 Kâh bir sakfı çökük hânenin altında koşar;
 Kâh bir ma'bed-i fersûdenin üstünden aşar;

Vakt olur pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;
 Sonra en korkulu eşhâsa çekinmez, sataşır;
 Gecenin sûtire-i yeldâsını çekmiş, uryan,
 Sokulup bir saçağın altına gûyâ uyuyan
 Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;
 Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;
 Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;
 O kopan râbitanın, darmadağın yavruları;
 Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler:
 Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!
 Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
 Serserî, derbeder, âvâre, harâmî, kaatil...
 Böyle kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
 Bana göstermeli bir kerre... Niçin? Belli değil!
 Ya o bîçâre de râhmet suyu nûş eyliyerek,
 Hatm-i enfâs edivermez mi hemen 'cız! ' diyerek?
 O zaman sâmi'anın, lâmisenin sevkıyla
 Yürüyen körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
 Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
 Ne yalan söyliyeyim kalbime haşyet geldi.

Hele yâ Rabbi şükür, karşıdan üç tâne fener
 Geçiyor... Sapmıyarak doğru yürürlerse eğer,
 Giderim arkalarından... Yolu buldum zâten.
 Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
 İşte karşımda bizim yâr-ı kadîmin yurdu.

Bakalım var mı ışık? Yoksa muhakkak uyudu.
 Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
 Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
 Açıversem... İyi amma kapı zâten aralık...
 Gâlibâ bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık
 Giririm ben diyerek kendimi attım içeri,
 Ayağımdan çıkarıp lâstiği geçtim ileri.
 Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
 Merdiven geldi ki zorcaydı biraz tırmanmak!
 Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
 Aralarken kulağım duydu fakîrin sesini:

- Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
 Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
 Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
 Hele dinlen azıcık anlaşılan yorgunsun.
 Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
 Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.

Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım
 Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
 Hele son kibriti tuttum da yakından yüzüne,
 Sürme çekmiş gibi nûr indi mumun kör gözüne!
 O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
 Gördü bir sahne-i üryân-ı sefâlet ki nigâh,
 Şâir olsam yine tasvîri otur bence muhâl:
 O perîşanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!

Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
 Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.
 - İhlamur verdi demin komşu... Bulaydık, şunu, bir...
 - Sen otur, ben ararım...
 - Olsa içerdik, iyidir...
 Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...

Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime,
 Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan,
 Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.
 - Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
 Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
 - Mehmed Ağ'nın evi akmış. Onu aktarmak için
 Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
 Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!
 İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
 Hadi aktarıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
 Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?
 Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:
 Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!
 Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iç yapamaz;
 Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.
 Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
 Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
 Eli ekmek tutacak? İşte saat belki de üç
 Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.
 Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
 Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
 - Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!

Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.
 İhtiyar terliyedursun gömülüp yorganına...
 Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,
 Başladım uyku teharrîsine, lâkin ne gezer!
 Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
 Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,
 Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.
 Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;
 Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
 O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:
 Ya hamiyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

Mehmet Akif ERSOY, *Safahat*

1.6 Hikâye:

Türk edebiyatına Tanzimat'la birlikte girmiş olan modern hikâye, “gerçek ya da gerçeğe uygun olay ve durumların; insan, zaman ve mekân unsurlarıyla birlikte itibârî bir dünya çerçevesinde ve üzerinde durulan konu, tema ve mesaja uygun bir biçimde kurgulanıp; ayrıntıya girilmeden ve bütünüyle yoğunlaştırılarak, okuyucuya estetik haz verecek tarzda anlatılmasından doğan kısa ve mensur bir edebî türdür” (Çetişli, 2004: 27).

Hikâye türü romana göre daha kısa olup, tıpkı roman gibi olay, mekân, zaman ve şahıs kadrosu gibi unsurlardan oluşur. Az sayıda kahramanın başından geçenler, kahramanların kişiliklerinin derinliğine inilmeden, genellikle tek bir olayın ya da durumun anlatıldığı hikâyeler serim(giriş), düğüm (gelişme) ve çözüm (sonuç) bölümlerinden oluşur (Aktaş-Gündüz, 2005:207).

Hikâyenin yapı unsurları kişiler, olay örgüsü, mekân (yer), zamandır. Hikâyede anlatılan olayları veya durumları yaşayan kahramanlar hikâyenin kişi kadrosunu oluşturur. Bu kişiler kurmaca kişilerdir. Olay örgüsü; hikâye kişilerinin başından geçen olaylar dizisidir, hikâyedeki ana olaya bağlı küçük olayların peş peşe sıralanmasıyla oluşur. Mekân, hikâyede olayın geçtiği yer ya da yerlerdir. Yazar, olayın akışı içinde mekân hakkında bilgiler verir. Zaman, hikâyede anlatılan olayların yaşanma zamanıdır. Hayal planındadır. "Gün, ay, yıl, bir sabah, ertesi gün, bir hafta sonra..." gibi ifadeler zamanı gösterir. Anlatıcı, hikâyedeki olayı anlatan kişidir. Anlatıcı, yazarın kendisi değil kurmaca bir kişidir. Hikâye de olaylar birinci veya üçüncü kişi ağzından anlatılır. Bakış açısı; anlatıcının hikâyedeki kişi, olay, yer ve zamanı ele alış biçimi ve bunlara karşı takındığı tutumdur. Üç ayrılır:

1. Hâkim (Tanrısal / İlâhi) Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

2. Kahraman Bakış Açısı: Olaylar, hikâye kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı birinci kişidir.

3. Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı: Anlatıcı; gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Hikâye kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı gördükleriyle sınırlıdır. Nesnel bir tutum sergilenir. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir. Bir metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı bulunabilir, anlatıcının değişmesine göre bakış açısı da değişebilir.

Teması, konusu ve çatışma unsurları ile hikâye; yazıldığı dönemin siyasi, ekonomik, kültürel özelliklerini yansıtır.

Modern hikâye Batı edebiyatında doğup gelişen bir edebi tür olup, ilk örneği Avrupa’da İtalyan yazar Boccacio tarafından yazılan *Decameron* adlı eserle ortaya konulmuştur. 19. Yüzyıla gelindiğinde pek çok yazar bu türde eserler vermiştir. Balzac, Flaubert, Emil Zola, Tolstoy, Dostoyevski, Çehov gibi isimler hikâyeler yazmıştır. Türk edebiyatında ise Tanzimat dönemine kadar hikâyenin yerini kıssalar, efsaneler, mesneviler tutmuştur. Batı ile temas neticesinde Sami Paşazade Sezai, Nabizade Nazım gibi isimlerle başlayan Türk hikâyeciliği Servet-i Fünûn döneminde Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf gibi yazarların elinde Batılı bir forma dönüşür.

20. yüzyıla gelindiğinde ise türün yetkin örnekleri verilir. Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Haldun Taner, Necati Cumalı, Tarık Buğra, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Sevgi Soysal, Nezihe Meriç, Füzûzan, Mustafa Kutlu, Selim İleri, Nazlı Eray, Tezer Özlü, Hasan Ali Toptaş, Sevin Çokum, Ayla Kutlu, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy Türk edebiyatının bu türde eserler veren önemli isimlerindendir.

Modern hikâye iki ana tarzda belirginleşmiştir. Bunlar **Maupassant Tarzı Hikâye** (Olay Hikâyesi) ve **Çehov Tarzı Hikâye** (Durum Hikâyesi)dir. Tanzimat’tan sonra ilk örnekleri görülmeye başlanan modern Türk hikayesi de bu iki tarzda gelişmiştir (Çetişli, 2004:27).

Maupassant Tarzı Hikâye: Olay ağırlıklı bu türde, çok belirgin bir giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşurken, olay örgüsü metnin iskeletini oluşturduğundan hikâye gücünü vak’adan alır (Çetişli, 2004: 28). Bu tarz hikâyede teferruatlı bir anlatım tarzı gözlenir ve açıklama, tasvir, tahlil gibi anlatım biçimleriyle okuyucunun muhayyilesine fazla bir şey bırakmadan olay örgüsü verilir. Konularını büyük ölçüde sosyal gerçeklikten alan bu tarz hikâyede yapıya ait tüm unsurlar söz konusu muhtevayı vurgulama endişesine göre şekillenir (Çetişli, 2004: 28).

Türk edebiyatında Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Orhan Kemal, Necati Cumalı, Yakup Kadri gibi yazarlar bu türde eserler vermiştir.

Çehov Tarzı Hikâye: Yaşamdan bir kesit sunan bu türde, olay ağırlıklı değildir. Olay örgüsünün yarattığı çatışmanın yerine belli bir durumdan kaynaklanan izlenimler karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2002: 237). Olay hikâyesinde karşımıza çıkan klasik yapı çoğu zaman bu türde karşımıza çıkmaz. Bilhassa giriş ve sonuç bölümleri ihmal edilirken, belirgin bir sonuç bölümü olmadan da bitebilir ve bu durum okuyucuda hikâyenin bitmediği izlenimini

bırakır (Çetişli, 2004: 27).

Türk edebiyatında Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyeleri bu türün yetkin örnekleridir.

Örnek Metin:

OTLAKÇI

-Efendim, tütün tabakasını ortada unutmağa gelmiyor, insafsız herif, tütünü ne kadar saçacak yeri varsa içti, tozları bana kaldı. Çok otlakçı gördüm ama böylesine hiç rastgelmedimdi. Bizim rahmetli İlhami da otlakçı idi ama hiç olmazsa bir inceliği vardı, adamı eğlendirirdi. Karşınıza oturdu mu, gözleri ile tütün paketini arar, sokulur, tabakayı, cebime koyarım, sözlerini şaşırır, cebimden çıkarıp masanın üzerine bırakırım, sevinir.

Saatlerce gözleriyle tabakanın arkasından koşar, sonra bir fırsatını düşürüp bir cıgara yakınca keyiflenir, güler, söyler, dinleyenleri de eğlendirirdi. En çok hoşlandığı da fırsatını düşürüp cıgarayı kendi eliyle almasında idi. Siz ona paketinizi uzatırsanız alır ama, kendi eliyle aldığı cıgaradan duyduğu haram tadı duymazdı. Bu otlakçıya canım kurban, kardeşim! Bu herif öylesi değil ki... Dün artık dayanamadım, söyledim:

-Ama Mahmut Efendi, dedim, bu kadar da olmaz. İçiyorsun, neyse, iç. Ama hiç olmazsa tozunu da katık et!

O, alışmış, aldırıyor. Yan gözle bana baktı.

-Bir cıgara sardım diye mi söylüyorsun? Dedi.

-Hangi bir cıgara birader, dedim, ban gene bir tutam saçak tütün kalmadı. Bana yalnız tozları kalıyor.

Kayıtsızca:

-Senin tütün de içimli bir şey değil ya! Dedi, bunu nasıl içiyorsun? Kaçak içsen bundan daha iyi!

Kızdım:

-A birâder, dedim, iyiye kötüye baktığımız yok, sen benden çok içiyorsun. Fena ise niçin içiyorsun?

-Ne yapayım, dedi, daha iyisi olsa onu içerim...

-Neden yok, dedim, tütüncü dükkânları dolu!

Yüzüme dik dik baktı:

-Ben dedi, bu zıkkıma para vermem. Mundar şey... Mekruh, kalkıp üste de para vereceğim! İşim yoktu da...

-Çok iyi buyuruyorsun, dedim, ama biz para veriyoruz!

-Ben de onu söylüyorum ya, dedi, para verdin verecek, bâri iyisine ver. Bunun böylesini içecek olduktan sonra hiç içmesen daha iyi!

-Sen, dedim, kırk yaşından sonra benim huyumu mu değiştireceksin?

Kayıtsızca omuzlarını kaldırdı:

-Benim neme gerek, dedi, ben kimsenin keyfine karışmam. Sen bana karışıyorsun da ben de söylüyorum.

-Canım, dedi, senin kuruyasıca huyunun bana ziyana olmasa ben de kırk yol söylemem. Ziyanın bana dokunuyor.

-Benim sana ne ziyanın dokunuyor? diye sordu, bu sözleri hep bir cıgara için mi söylüyorsun? Zıyan olmuş da dünya batmış... Ben içmeseydim de sen içseydin, daha mı kâr edecektin? Bâri başkalarının yanında söyleme seni ayıplarlar.

Tepem attı:

-Neden ayıplıyorlarmış? diye sordum.

-Neden olacak, dedi, bir cıgaralık tütün için bu kadar lâkırdı ediyorsun.

-Canım birader, dedim, hangi bir cıgara, hangi beş cıgara?...

-Haydi on cıgara olsun, dedi, yirmi cıgara, otuz cıgara olsun...daha diyeceğin yok ya! Yok tütün saçak yerini içmişim, sana tozu kalmış... bunları söylemek ayıp. Tozu kaldı ise bir paket al, saçak tütün iç. Bunun kemâli altmış para!-Bunu ben alacağıma sen alsan ne olur, dedim, şu neden almak bize düşüyor da, içmek size?

-Ben âdet etmemişim, dedik ya! Böyle zehre para vermem, dedi. Sen âdet etmişsin, ben içsem de alıyorsun, içmesem de. Benim için tütün almıyorsun ya. Benim için alıyorsan bir daha alma. Hem bir cıgara için adama böyle kahve ortasında bu kadar söz söylemek ayıp değil mi? Bu sana yakışır mı?

-Çıldıracağım, dedim, sen altmış para verip bir paket tütün almaz, herkesin tabakasından geçinirsin, bu ayıp değil; ben tütünü katık et, saçağından bana da kalsın, dedim, bu ayıp öyle mi?

-Bana neden ayıp oluyormuş? dedi, hırsızlık etmiyorum ya, zorla da almıyorum, tütünün saçağı dururken tozunu içecek kadar ahmak değilim...

-Biz tütünün tozunu içip ahmak mı oluyoruz? dedim.

Doğrusu çok daha kızdım. Onun da cıgaradan sararmış parmakları titremeye başladı, ama sözünü kesmedi:

-Sen, dedi, deminden beri bana o kadar söz söyledin, ben sesimi çıkardım mı? Tütünün saçağı dururken tozunu içmek ahmaklıktır dedimse niçin kızılıyorsun?

Kahvede olanlara bakarak:

-Yalan mı söylüyorum, efendiler, dedi. Bana bir cıgara verdi diye bu kadar söz söylenir mi, bu nerede görülmüş şey?

Karşı peykede oturan Miralay Esat Bey bana işaret etti. Kendimi topladım:

-Sen, dedim, birâder bir daha benim yanıma gelme, benimle de konuşma. Bir gün öfke ile kafana bir şey vururum, başıma belâ olursun, anladın mı? İşte bu kadar!

İşte buraya varınca Esat Bey cebinden tabakasını çıkardı:

-Mahmut Efendi, dedi, gel sen buraya, bak ben sana bir tütün vereyim, nasıl beğenirsin...

Tabakayı görünce kalktı, karşıya gitti. Bana da:

-Benim kabadayılığım yok, dedi, kimseye de bir fenalık etmedim, yine de etmem.Bütün suçum nedir: bir cıgara sarmışım! Sanki tufan olmuş...

Bir yandan söylendi, bir yandan da Esat Beyin tabakasından ne var ne yok içti. Ben artık cevap vermedim. Ancak Mahmut Efendi bana darıldı, ben de ondan kurtuldum sanmayız. Ertesi sabah erken çocuk haber verdi ki, bir efendi gelmiş, beni görmek istiyormuş. Aşağı odaya indim. Baktım, Mahmut Efendi. Beni görünce dedi ki:

-Birader, dün sizin hatırınızı kırdım. Sonradan ben de pişman oldum. Sizden özür dilemeğe geldim. Kusura bakmayın, insanlık hâli...İnsan bazen boş bulunuyor...

Siz olsanız ne yapardınız? Özür dileyen bir adam. Kalkıp evinize kadar da gelirse...Benim yüzüm tutmaz.

“Buyurun” dedik. Kahve de pişirttik. Önüne bir dolu kâse de tütün koyduk. Kardeşim, emin olun, kalem vaktine kadar kâsenin dibinde yalnız tozlar kaldı, cıgara tablası da ağzına kadar doldu!

Memduh Şevket ESENDAL, Otlakçı

1.7 Roman:

Roman kelimesi, Batı dillerinde 9. Yüzyıldan beri Orta Çağ Avrupası'nda kilise ve mekteplerin dışında halk arasında konuşulan Latince'nin bozulmuş şekli, okuma yazma bilmeyen halkın konuştuğu Latince ile yazılan tahkiyeli eserlere verilen ad olarak karşımıza çıkarken zaman içerisinde geçirdiği değişim sonucunda belli bir edebi türün ismi olmuştur (Çetişli, 2004: 30).

Bir edebi tür olarak roman, Türk edebiyatına Batı'yla temas edilmesi sonucu 19. Yüzyılda girmiş, öncesinde ise Türk edebiyatında hikâye, kıssa, mesel, masal kavramlarıyla karşılanmış bir türdür.

Çeşitli edebiyat bilimcisi ve yazarlar tarafından farklı tanımları yapılan roman için, insanların başlarından geçebilecek, tasarlanmış olayları anlatan, öğeleri öykü ile aynı olan, ancak olay ya da durumun, kişilerin, zamanın ve mekânın öyküye göre daha geniş bir biçimde le alındığı, öyküye göre daha karmaşık bir olay örgüsüne sahip olan anlatmaya bağlı sanatsal metinlerden biri denilebilir (Aktaş-Güngör, 2005: 214, Özdemir, 2002: 304).

Romanda da tıpkı hikâyede olduğu gibi kişiler, olay örgüsü, mekân (yer), zaman gibi yapı unsurları vardır. Romanların işledikleri konulara göre farklı türleri vardır. Bunlar; sosyal roman, macera romanları, tarihi roman, psikolojik roman, egzotik roman, polisiye roman, biyografik roman, otobiyografik roman gibi sınıflandırılmaktadır.

Romanda, diyalog, iç konuşma (monolog), anlatma, gösterme, özetleme, geriye dönüş, bilinç akışı gibi farklı anlatım tekniklerden yararlanır.

Batı'da türün gelişimine baktığımızda karşımıza mit/mitoslar ve destanlar çıkmaktadır. Romanın atası ve ilk örneği olarak destanları gösterebiliriz. Ancak bir tür olarak bağımsızlaşması ve Batı'da roman türünün ilk ciddi örneği, İspanyol yazar Cervantes'in 17. Yüzyılda kaleme aldığı *Don Kişot*'tur (1605). Roman, Don Kişot'tan ancak yüzyıl sonra 18. Yüzyılda klasik formuna kavuşur (Çetişli, 2004: 40).

18. yüzyılda Aydınlanma felsefesinin de etkisiyle, bireyin kendi şuuruna ermesi, burjuvazinin ve kapitalizmin gelişmesi, Voltaire, Diderot, Montesque, Victor Hugo, Stendhal, Aleandre Dumas, Gustava Falaubert gibi yazar ve felsefeciler türün gelişimine önemli katkılar sunmuştur.

19. yüzyıla gelindiğinde ise, yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir merhaleye ulaşır (Çetişli, 2004: 43). Bu dönem roman, çok büyük ölçüde pozitivist felsefenin sanattaki yansıması olan realist ve natüralist akımların etkisinde gelişir. 19.yüzyılda Balzac, Stendhal,

Flaubert, Victor Hugo, Lamartine, Emil Zola, Charles Dickens, Puşkin, Dostoyevski, Tolstoy gibi isimler roman türünün önemli örneklerini vermiştir.

I. Dünya Savaşı sonrasında ise, roman türünün biçimi ve içeriği hızla değişmiş; bu defa varoluşçuluk, sezgicilik gibi akımların etkisinde dönemin ve insanın bunalımlarını yansıtan bir tür olarak gelişim göstermiştir. Gide, Sartre, Camus, Proust gibi isimler ekseninde bireyin iç dünyasına yönelen roman, savaşın getirdiği maddi ve manevi yıkımlar, pozitivist değerlerin alt üst oluşu, Freud, Adler, Jung'un insan psikolojisi üzerine düşünceleri, Nietzsche'nin Tanrı konusundaki düşüncelerinin etkisinde gelişim gösterir. Bu dönem dünya edebiyatında James Joyce, Virginia Woolf, Thomas Mann, Herman Hesse, John Steinbeck, Ernest Hemingway, William Faulkner romana yön veren isimlerdir (Arslan, 2009: 190).

20.yüzyılın ortalarında yaşanan II. Dünya Savaşı, her yönden tüm dünyayı sarstığı gibi edebiyatı da etkilemiş ve roman türü de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Marquez, Milan Kundera, Umberto Eco, Paul Auster, Amin Maalouf gibi isimler bu dönemin önemli yazarlarıdır.

Türün Türk edebiyatındaki gelişimine baktığımızda ise, Tanzimat Dönemi'nde Batı'yla temas neticesinde Batı'dan yapılan çevirilerle edebiyatımıza giren roman türünün ilk örnekleri yine bu dönem verilmiştir. Şemsettin Sami'nin *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* ilk Türkçe roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarların verdiği ilk örneklerle gelişimini sürdüren roman, Sami Paşazade Sezai'nin *Sergüzeşt*, Nabizade Nazım'ın *Zehra*, Karabibik gibi romanlarından sonra Batılı bir forma Servet-i Fünun döneminde Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf gibi yazarlarla erişir.

Milli edebiyat döneminde ise, yazarlar, milli değerler, milli mücadele gibi temalar ekseninde eserler vermiştir. Bu dönemin önemli yazarları ise Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halid Karay gibi isimlerdir. Cumhuriyet döneminde de eserler vermeye devam eden söz konusu yazarlar, Cumhuriyetin kuruluş olma sürecinde ulus-devlet inşasına paralel ve rejimi destekleyen eserler vermiştir. Cumhuriyet döneminde farklı eğilimlerde pek çok yazar türe katkı sağlamıştır. Bunlardan bazıları; Refik Halid Karay, Aka Gündüz, Sadri Ertem, Memduh Şevket Esendal, Mithat Cemal Kuntay, Reşat Nuri Güntekin, Sabahattin Ali...

Cumhuriyetin ulus inşa sürecinde edebiyattan bilhassa roman türünden yararlanmasını takip eden yıllarda tüm dünyada olduğu gibi II. Dünya Savaşı yıllarında da Türk romanı yaşanan süreçten etkilenmiş ve farklı duyuş ve tarzlarda romanlar vücuda getirilmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar, Rıfat Ilgaz, Tarık Dursun K., Aziz Nesin, Nezihe Meriç, Yusuf Atılgan gibi yazarlar farklı konular ve duyuşlarla dönem

romanına önemli katkılar yapmış isimlerden bazılarıdır.

Takip eden yıllarda, toplumcu gerçekçi bir çizgide gelişen Türk romanı 1970’li yıllarda ideolojik yönü ağır basan eserler şeklinde tekâmülünü sürdürmüştür. Mahmut Makal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Muzaffer İzgü, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal, Yaşar Kemal, Pınar Kür gibi yazarlar söz konusu dönemlerin dikkat çeken isimleridir.

1980 sonrası ise, toplumsal ve siyasal hayatta yaşanan değişimlerin etkisiyle farklı bir yönelim izlemiş, dünyadaki değişmelerin de etkisiyle post modern olarak değerlendirdiğimiz eğilimlerin etkisinde gelişmiştir. Bu dönemin ilk akla gelen ismi 2006’da Nobel Edebiyat Ödülü’nü de alan yazar Orhan Pamuk’tur. Ayla Kutlu, Bilge Karasu, Latife Tekin, Hasan Ali Toptaş, Buket Uzuner, Tahsin Yücel, İnci Aral, Ayşe Kulin, Nazan Bekiroğlu, İhsan Oktay Anar gibi isimler ise 1980 sonrası Türk edebiyatında eserler veren isimlerden bazıları olarak zikredilebilir.

Örnek Metin:

“Ben Ölüyüm

Şimdi bir ölüyüm ben, bir ceset, bir kuyunun dibinde. Son nefesimi vereli çok oldu, kalbim çoktan durdu, ama alçak katilim hariç kimse başıma gelenleri bilmiyor. O ise, iğrenç rezil, beni öldürdüğünden iyice emin olmak için nefesimi dinledi, nabzıma baktı, sonra böğrümüne bir tekme attı, beni kuyuya taşıdı, kaldırıp aşağı bıraktı.

Taşla önceden kırdığı kafatasım kuyuya düşerken parça parça oldu, yüzüm, alnım, yanaklarım ezildi yok oldu; kemiklerim kırıldı, ağzım kanla doldu.

Dört gün oldu eve dönmeyeli: Karım, çocuklarım beni arıyorlardır. Kızım ağlaya ağlaya tükenmiş, bahçe kapısına bakıyordur; hepsinin gözü yolda, kapıdadır.

Gerçekten kapıda mıdır, onu da bilmiyorum. Belki de alışmışlardır, ne kötü! Çünkü insana buradayken, arkada bıraktığı hayatın eskiden olduğu gibi sürüp gitmekte olduğu duygusu geliyor. Ben doğmadan önce arkamda sınırsız bir zaman vardı. Ben öldükten sonra da, bitip tükenmeyecek bir zaman! Yaşarken hiç düşünmezdim bunları; ışıklar içinde yaşayıp giderdim, iki karanlık zamanın arasında.

Mutluydum, mutluymuşum; şimdi anlıyorum: Padişahımızın nakkaşhanesinde en iyi tezhipleri ben yapardım ve ustalığı bana yaklaşabilecek başka bir müzehhip de yoktu. Dışarıda yaptığım işlerle elime ayda dokuz yüz akçe geçerdi. Bunlar da tabii, ölümümü daha da dayanılmaz kılıyor. Yalnızca nakış ve tezhip yapardım; sayfa kenarlarını süsler, çerçeve içine renkler, renkli yapraklar, dallar, güller, çiçekler, kuşlar çizerdim: Kıvrım kıvrım Çin usûlü bulutlar, birbirinin içine geçen yapraklar, renk ormanları ve içlerinde gizlenmiş

ceylanlar, kadırgalar, padişahlar, ağaçlar, saraylar, atlar, avcılar...

Eskiden bazen bir tabak içine nakış yapardım; bazen bir aynanın arkasına, bir kaşığın içine, bazen Boğaziçi'nde bir yalının, bir konağın tavanına, bazen bir sandığın üzerine... Son yıllarda ise yalnızca kitap sayfaları üzerinde çalışıyordum, çünkü Padişahımız çok para veriyordu nakışlı kitaplara. Ölümle karşılaşınca paranın hayatta hiç önemli olmadığını anladım, diyecek değilim. İnsan hayatta değilken bile paranın önemini biliyor.

Şimdi bu durumumda benim sesimi işitiyor olmanıza, bu mucizeye bakıp şöyle düşüneceğinizi biliyorum: Bırak şimdi yaşarken kaç para kazandığımı. Bize orada gördüklerini anlat. Ölümünden sonra ne var, ruhun nerede, Cennet ve Cehennem nasıl, orada neler görüyorsun? Ölüm nasıl bir şey, canın yanıyor mu? Haklısınız. Yaşarken insanın öte tarafta neler olup bittiğini çok merak ettiğim biliyorum. Sırf bu merakı yüzünden kanlı savaş meydanlarında cesetler arasında gezmen birinin hikâyesini anlatmışlardı... Can çekişmekte olan yaralı cengâverler arasında ölüp de dirilen birine rastlarım da, o da bana öbür dünyanın sırlarını verir diye aranan bu adamı Timur'un askerleri düşman sanıp bir kılıç darbesiyle ikiye biçmişler de, o da, öte dünyada insanın ikiye bölündüğünü sanmış.

Böyle bir şey yok. Hatta dünyada ikiye bölünen ruhların burada birleştiğini bile söyleyebilirim. Ama, dinsiz kâfirlerin, zındıkların ve Şeytan'a uyan küfürbazların iddialarının tersine bir öbür dünya da, şükür var. Oradan size sesleniyor olmam bunun kanıtı. Öldüm, ama gördüğünüz gibi yok olmadım. Öte yandan, Kuran-ı Kerim'de sözü edilen ve altlarından ırmaklar akan altından, gümüşten Cennet köşklerine, dolgun meyvalı iri yapraklı ağaçlara, bakire güzellere rastlayamadığımı söylemek zorundayım. Oysa Vakıa suresinde anlatılan Cenneteki o iri gözlü hurileri pek çok kereler nasıl da keyiflenerek resmettiğimi şimdi çok iyi hatırlıyorum. Kuran-ı Kerim'in değil de, İbni Arabi gibi geniş hayallilerin ballandırarak anlattıkları süttten, şaraptan, tatlı sudan ve baldan yapılmış o dört ırmağa da tabii hiç rastlayamadım. Haklı olarak öte dünyanın umut ve hayalleriyle yaşayan pek çok kişiyi inançsızlığa sürüklemek istemediğim için bütün bunların kendi özel durumumla ilgili olduğunu hemen belirtmem gerekir: Ölümünden sonraki hayat konusunda biraz olsun malumatı olan her mümin, benim durumumdaki bir huzursuzun Cennet'in ırmaklarını görmekte zorlanacağını kabul eder.

Kısaca: Nakkaşlar bölüğünde ve üstatlar arasında Zarif Efendi diye bilinen ben öldüm, ama gömülmedim. Bu yüzden de, ruhum gövdeyi bütünüyle terk edemedi. Cennet, Cehennem, neresiyse kaderim, ruhumun oralara yaklaşabilmesi için gövdemin pisliğinden çıkabilmesi gerekir. Başkalarının başına da gelen bu istisnai durumum, ruhuma korkunç acılar veriyor. Kafatasımın paramparça olmasını, gövdemin yarısının buz gibi bir suda kırıklar ve

yaralar içinde çürümesini duymuyorum da, gövdeyi terk etmek için çırpman ruhumun derin azabını hissediyorum. Sanki bütün âlem benim içimde bir yerde sıkışarak daralmaya başlıyor. Bu daralma hissini, o eşsiz ölüm anımda hissettiğim şaşırtıcı genişlik hissiyle karşılaştırabilirim ancak.

O hiç beklemediğim taş darbesiyle kafatasım kenarından kırıldığında, o alçağın beni öldürmek istediğini hemen anladım da, öldürebileceğine inanamadım. Umutla dopdoluymuşum, ama nakkaşhane ile evim arasındaki solgun hayatımı yaşarken hiç fark etmezmişim bunu. Hayata parmaklarım, tırnaklarım ve onu ısırduğım dişlerimle tutkuyla sarıldım. Başıma yediğim diğer darbelerin acısıyla sizlerin canını sıkımayayım.

Öleceğimi kederle anladığım zaman, içimi inanılmaz bir genişlik hissi sardı. Geçiş anım, bu genişlik hissiyle yaşadım: Bu yana varmam, insanın kendi rüyasında kendini uyur gibi görmesi gibi yumuşacık oldu. En son, alçak katilimin karlı, çamurlu ayakkabılarını gördüm. Gözlerimi uyur gibi kapadım ve tatlı bir geçişle bu yana vardım. Şimdiki şikâyetim, dişlerimin kanlı ağzıma leblebi gibi dökülmesinden, yüzümün tanınmayacak kadar ezilmesinden, ya da bir kuyunun dibine sıkışıp kalmış olmaktan değil; hâlâ yaşıyor sanılmaktan. Beni sevenlerin sık sık beni düşünüp, İstanbul'un bir köşesinde aptalca bir meşgaleyle hâlâ oyalanıyor olduğumu, hatta başka bir kadının peşinden gittiğimi hayal etmeleri huzursuz ruhuma büsbütün azap veriyor. Bir an önce cesedimi bulsunlar, namazımı kılıp, cenazemi kaldırıp beni gömsünler artık! Daha önemlisi, katilim bulunsun! O alçak bulunmadıkça, istiyorlarsa en muhteşem mezara gömsünler beni, huzursuzluk içinde mezarımda döne döne bekleyeceğimi, hepinize inançsızlık aşılayacağımı bilmenizi isterim. Katilim olacak orospu çocuğunu bulun, ben de size öte dünyada görececeklerimi tek tek anlatayım! Ama katilimi bulduktan sonra ona mengene aletiyle işkence edip kemiklerinden sekiz onunu, tercihan göğüs kemiklerini, yavaş yavaş çıtırdatarak kırmanız, sonra da o iğrenç ve yağlı saçlarım, işkencecilerin bu iş için yapılmış işleriyle kafatasının derisini delerek, tek tek ve bağırarak yolmanız gerekir.

Onca öfke duyduğum katilim kim, hiç beklenmedik bir şekilde beni niye öldürdü? Merak edin bunları.

Âlem beş para etmez alçak katillerle dolu, ha biri, ha diğeri mi diyorsunuz? O zaman sizi şimdiden uyarıyorum:

Ölümümün arkasında dinimize, geleneklerimize, âlemi görüş şeklimize karşı iğrenç bir kumpas var.

Açın gözlerinizi, inandığınız ve yaşadığınız hayatın, İslam'ın düşmanları beni neden öldürdü, bir gün sizi neden öldürebilir öğrenin. Bütün sözlerini gozyaşlarıyla dinlediğim

büyük vaiz Erzurumlu Nusret Hoca'nın dedikleri bir bir çıkıyor. Başımıza gelenlerin, hikâye edilip bir kitapta yazılsa bile, en usta nakkaşlârca bile asla resimlenemeyeceğini de söyleyeyim size. Tıpkı Kuran-ı Kerim gibi, -yanlış anlaşılmasın, hâşa!- bu kitabın sarsıcı gücü asla resimlenemez oluşundan da gelir. Bunu anlayabildiğinizden kuşkuluyum.

Bakın, ben de çıraklığında derinlerdeki gerçekten, ötelerden gelen seslen korkar da dikkatimi vermez, alay ederdim böyle şeylerle. Sonum bu rezil kuyunun dibi oldu! Sizin de başınıza gelebilir bu; gözünüzü dört açın.

Şimdi iyice çürürsem, iğrenç kokumdan beni belki bulurlar diye umutlanmaktan başka yapacak hiçbir şeyim yok. Bir de rezil katilime, bulunduğu, hayırsever birinin edeceği işkenceleri hayal etmekten başka.”

Orhan PAMUK, *Benim Adım Kırmızı*

1.8 Tiyatro:

İnsanlığın en eski sanat türlerinden biri olan tiyatro, yazınsal bir tür olarak sahnede canlandırılmak üzere yazılmıştır ve kaynağı İ.Ö 7. Ve 6. Yüzyıllarda bolluk ve bereketin sembolü Tanrı Dionysos adına düzenlenen şenliklere kadar götürülen bir türdür (Özdemir, 2002: 345). Batı tiyatrosu söz konusu bu şenliklerden doğup gelişmiş ve zaman içerisinde trajedi, dram, komedi gibi alt kollara ayrılmış ve bütün dünyaya yayılmıştır (Çetişli, 2004: 50).

Batılı manada tiyatro, Türk kültürüne Tanzimat yıllarında Batı ile temas edilmesi neticesinde girmiş, onun öncesinde ise bu tür temaşa kelimesi ile karşılanmıştır (Çetişli, 2004: 50). Konuyu işleyişi bakımından Batılı tiyatro Trajedi, Komedi ve Dram'dan oluşmaktadır.

Geleneksel Türk tiyatrosu olarak isimlendirilen dönemlerin temaşa sanatına ait örnekleri ise Orta Oyunu, Meddahlık ve Gölge Oyunu'dur. Modern Türk tiyatrosu ise büyük ölçüde Batı tiyatrosu etkisinde gelişmiştir.

Tiyatro, “Oyun, oyuncu, sahne ve izleyici gibi temel öğelerden oluşan sanat; dramatik metin, oyunculuk, sahneleme, sahne tasarımı, sahne giysisi, sahne müziği, ışıkla ve sahne tekniği öğelerinin tümünü birlikte içeren sanatsal etkinlik”tir (Çalışlar, 1995: 631).

Tiyatro sanatı, gücünün önemli bir kısmını edebiyattan alır, bu bağlamda tiyatro sanatı Batı'da Moliere, Shakespeare, Racine gibi yazarlara; Türk edebiyatında ise, Şinasi, Namık Kemal, Reşat Nuri Güntekin, Turan Oflazoğlu, Haldun Taner gibi isimlere ve eserlerine çok

şey borçludur (Çetişli, 2004: 53).

Batılı anlamdaki tiyatro ile Tanzimat'la tanışan Türk edebiyatında ilk tiyatro eseri sayılan “Şair Evlenmesi”ni Şinasi 1859'da yazmıştır. Şair Evlenmesi tek perdelik bir komedyadır. Teodor Kasap, Âli Bey, Ahmet Vefik Paşa gibi sanatçılar Moliere'den çeviri ve uyarlamalar yapmışlardır. Aynı dönemde Namık Kemal, Abdülhak Hamit gibi sanatçılar ise dram türünde -pek başarılı sayılmayacak- eserler vermişlerdir. Meşrutiyet Dönemi'nde de Türk tiyatro edebiyatı Batı tiyatrosunun sönük bir taklidi olarak kalmış, tiyatromuz asıl kişiliğini 1925'lerden sonra bulmuştur.

Cumhuriyetin ilk döneminde tiyatro alanında eser veren başlıca sanatçılar şunlardır: Aka Gündüz, Faruk Nafiz Çamlıbel, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Musahipzâde Celal, Necip Fazıl Kısakürek...

Son dönem Türk tiyatrosunun en önemli yazarlarından bazıları ise şöyle belirtilebilir: Tarık Buğra, Necati Cumalı, Haldun Taner, Refik Erduran, Turan Ofazoğlu, Cevat Fehmi Başkut...

Örnek Metin:

“Tablo: 1

Projeksiyon: Horozu Çok Olan Köyde Sabah Erken Olurmuş. Sineklidağ'da Anarşi
Devri: Sefalet, Rezalet, Cinayet.

Dekor: Üç kapıda helaların iç avlusu. Arka cephede helalar. Erkekler 00, Kadınlar 00 yazılı. Helaların ön tarafı bir çeşit bahçe gibidir. Şerif Hanım burada kırık saksılar, hatta oturak içinde sardunyalar yetiştirmiştir. Erkekler kısmının duvarında bir para makinesi. Arkada gelip geçen otobüs, otomobil gürültüsü. İzmarit, boya sandığının başında sigara içer. Zilha, kadınlar kısmı önünde küçük bir iskemleye çömelmiş, ağzında çiklet, ayağında terlikler, koskocaman açtığı günlük bir gazetenin iç sayfelerini okumaya çalışmaktadır. Şerif Abla, ayağında takunyalar, erkekler kısmında bir kabinin kapısını açık bırakmış içerisini temizlemektedir.

ŞERİF: İçleri çıksın taharetsiz musibetler. (Bir kova su alıp boca ederek) Marifetlerini ortaya bırakıp gidiyorlar.

ZİLHA: (Gazetenin arkasından) Kraliçe Süreyya İtalya'da bir kontun yanında fink atıyormuş. NURİ: Şah nafakasını keserse anlar gününü.

ZİLHA: Canı sağ olsun, iyi varmış da yapmış. İnsan dünyaya bir kerem geliyor.

Mekadiri bilse idi o da. (Burnunu çeker.) Ben de olsam inadımdan öyle yapardım. (Şişman Polis'le Zayıf Polis girerler. Şişman terini siler. Palaskasını çıkarır. Zayıf Polis buranın yabancısidir. Etrafına bakınır. Erkekler kısmı kabinlerinden birinde Niyazi gazeli okumaktadır.)

NİYAZİ: (İçerden) Alishimin kaşları kaare ...

ŞERİF: (O tarafa doğru) Ulan hamam mı burası, gazeli okuyorsun?

NİYAZİ: (İçerden) Parasınlan değil mi, şarkı da söylerim, gazeli de okurum be ...

ŞERİF: Ben de senin ceddine okurum. Kes sesini çek sifonu ...

(Şarkı durur. Bir sifon sesi. Şişman Polis kabinlerden birine yürür. Kapısını kapar. Zayıf Polis para makinesine yaklaşır, para atar çevirir; para dökülmeyince yumruk vurur, yine para çıkmaz. Niyazi çıkar, ellerini yıkar. Kapının üstüne astığı semerini alır. Dışarda bir cankurtaranın sireni yaklaşır ve uzaklaşır. Niyazi, Nuri, Zilha, Şerif Abla, Zayıf Polis hemen dışarı seğırtmişlerdir.)

Ş. POLİS: (Kabinden seslenerek) Ne var Rıza? Ne olmuş?

Z. POLİS: Bilmem ağbi. TEMEL: (Girerek) Çakal Rüstem'in adamları Esseoğlu Musa'yı hacamat etmişler.

ŞERİF: Ayşe Nine'nin damadı? (Temel, başı ile maalesef işareti yapar.)

NURİ: Belli idi dünden böyle olacağı. Yine sus parası yüzünden.

Ş. POLİS: (İçerden) Her hafta bir cinayet.

Z. POLİS: Bir gün bizi de şişler bunlar. Haşarat yatağı. Topu serseri ala yı...

Ş. POLİS: (Hep içerden) Tek tek başa çıkılmaz kardeşim. Kökünden kazıyacaksın ki

...

Z. POLİS: Çoğu gitti azı kaldı. Mebuslardan biri önerge vermiş okumadın mı? Tümden yıktırmalı konduları, bunlar şehrin başına bela diyormuş.

ŞERİF: Yine ne kumpas kuruyorsunuz orada, şom ağızlı baykuşlar!

Ş. POLİS: (Hep içerden) Bana bak Şerif Hanım, külahları değişiriz sonra. Vazife halinde memura hakareten zabıt tutarım ...

ŞERİF: Buna vazife mi diyorsun sen?

(Nuri, Niyazi, Zilha gülerler; Zayıf Polis ciddileşir.)

Ş. POLİS: (Çıkmıştır, ellerini yıkayarak) Karşında bir devlet memuru var senin.

ŞERİF: Değil sen, cümle memurun gelse, komiserin, umum müdürün gelse, takmam ben. Herkesin borusu, kendi çöplüğünde öter.

NURİ: Şerif Abla'ya söker mi hiç!

ŞERİF: Yıldızlı düğme takınmakla bir şey mi oldum sanıyorsun?

BURDA HERKES BİR OLUR

İnsanoğlu böyledir
Kendini bir şey sanır
Kıl aldırılmaz burnundan
Böbürlenir kabarır
Herkes bir yerde üstün
Kabul amenna peki
Haydut yol çevirirken
Banker çek karalarken
Haspa saç taranırken
Despot kaş çarınırken
İrgat ter dökünürken
Avkat tez savunurken
Zangoç çan çalınırken
Cellat ip geçirirken
Nalbant nal çakılırken
Ortak pay dağılırken
Şantöz şan çağırırken
Hırsız mal kaçıırken
Damat söz kesilirken
Kayyum mest dizinirken
Nokta kol gezinirken
Tüccar iş sezinirken
Âşık saz çalınırken
Maşuk gül kokunurken
Suflör rol fısıldarken
Sarhoş cin içilirken
Kimi soyunup büyür
Kimi giyinip büyür
İnsanoğlu böbürlü Yaradılış ne denir “

Haldun TANER, *Keşanlı Ali Destanı*

1.9 Olay Yazılarında Plan

Kişi, yer ve zaman öğeleri kullanılarak serim, düğüm, çözüm planına göre "kurgulanarak" yazılan bir ya da birçok olay ya da durumun anlatıldığı sanat metinlerine- edebi metinlere olay yazıları denir.

Önceki bölümde ayrıntılarıyla üzerinde durduğumuz masal, destan, halk hikâyesi, manzum hikâye, hikâye ve roman bir diğer adıyla olay yazılarıdır.

Olay yazıları serim-düğüm-çözüm planıyla yazılır.

Serim bölümü; olay yazısının başlangıç bölümüdür. Bir ya da birkaç paragraftan oluşur. Bu bölümde genellikle, olayın geçtiği yer, zaman ve olayın kahramanları hakkında kısa bilgi verilir. Ayrıntılı açıklamalara girilmez. Okuyucuyu hikâyeye hazırlayan bölümdür. Kısaca hikâyenin iskeleti oluşturulur.

Düğüm bölümü; olayın anlatıldığı, geliştirildiği paragraflardır. Olay, yer yer okuyucuda merak uyandıracak duruma gelir. Okuyucu "Acaba ne olacak?" sorusunu sık sık kendine sorar. Kişilerin ve mekânların ayrıntılı tasvirine yer verilir. Olay örgüsü vak'a zincirlerinin birbirine bağlanmasıyla karmaşık bir hale gelir.

Çözüm bölümü ise; yazının sonuç bölümüdür. Okuyucunun düğüm bölümündeki soruların yanıtını bulduğu bölümdür. Kimi zaman çarpıcı bir sonla biterken kimi zaman da sonu ucu açık bırakılarak her okuyanın kendisinin tamamlaması beklenir.

YAZIM KURALLARI

2.1 Kesme İşareti (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: *Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız, Kırgız'ım, Karakeçili'nin, Osmanlı Devleti'ndeki, Cebrail'den, Çanakkale Boğazı'nın, Samanyolu'nda, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Resmî Gazete'de, Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'ni, Eski Çağ'ın, Yükselme Dönemi'nin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na vb.*

“Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.” (Burhan Felek)

1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan vb.

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır: Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) vb.

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır: Avrupa Birliği'ne üye ülkeler...

UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovasının bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman vb.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.*

UYARI: *Başbakanlık, Rektörlük vb.* sözler, ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde *Başbakanlığa, Rektörlüğe vb.* biçimlerde yazılır.

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Aydınlı, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler,*

Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün vb.

UYARI: Sonunda *p, ç, t, k* ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretiyle rağmen *Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: *Nihat Bey’e, Ayşe Hanım’dan, Mahmut Efendi’ye, Enver Paşa’ya; Türk Dil Kurumu Başkanı’na vb.*
3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: *TBMM’nin, TDK’nin, BM’de, ABD’de, TV’ye vb.*
4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: *1985’te, 8’inci madde, 2’nci kat; 7,65’lik, 9,65’lik, 657’yle vb.*
5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: *Başvurular 17 Aralık’a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu’nun veri tabanının genel ağda hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi’nin TDK için önemi büyüktür.*
6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m’ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n’eyleyim (Karacaoğlan)

“Şems’in gözlerine bir şüphe çörekledi: “Dostum ne’n var? Her şey yolunda mı?” (Elif Şafak)

Güzelliğin on par’etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: *a’dan z’ye kadar, Türkçede -lık’la yapılmış sözler.*

SIRA SİZDE

Soru: Aşağıdaki cümlelerden hangisinde kesme işareti (') yanlış kullanılmıştır?

- A) Mevla görelim n'eyler?
- B) Öğrenciler, ile'nin bağlaç olarak kullanıldığı cümleler yazdılar.
- C) Siz 72'nin gelmesini bekleyin.
- D) Çocuk Kayseri'li olduğunu söyleyince kimse inanmamıştı.
- E) Sefiller'deki küçük kahramanın adını hatırlıyor musun?

Yanıt: Yukarıdaki şıklarda kesme işaretinin yanlış kullanıldığı cümle “d” şikkındadır. Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Aydınli, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadriler, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün vb.

OKUMA/DİNLEME- ANLAMA ÇALIŞMASI

3. Aşağıdaki metni dinleyin/okuyun ve metinle ilgili sorulara yanıt verin.

GÖZYAŞI

Yeni tuttuğu hizmetçi kadına dedi ki : "Dilin Anadoluluya benzemiyor. Rumelili misin sen?" "Erfiçe köylerindendim. Alnımın yazısı imiş, buralara düştüm." Anlıyor ki önceleri sarışın imiş, mavi gözlü imiş.

Şimdi saçlar küçük aktar dükkânı bebeklerinin ne kıla, ne de ota benzeyen, dokunsanız hışırdayacağını sandığınız cansız, kuru, soluk rengini, şeklini almış. Gözleri eski şekerlenmiş şuruplar kadar donuk, cansız, katı, suyu çekilmiş... Dibe çökmüş bir tasa, kaygı tortusu. Bu kadar kuru, kabuğa benzeyen göze hiç rastlamamıştı. Belli ki bu kadın akşam rakısı, zamanında, onun ağız tadını kaçırarak. İçinden: "Bir başkasını bulunca savarım!" Balkan Savaşı kopunca, hududa çok yakın olan köyde, bir akşamüstü şu korku yayılmış: Düşman geliyor! Müslüman erkeği süngüleyecek ve Müslüman kadını kirletecek. Bütün köy halkı mal, mülk ne varsa bırakıp kaçmaya karar veriyor; bir anda at, öküz, araba, kaçış için ne taşıt varsa hepsi hazır oluyor.

Dul Ayşe de hazırdır; bir atın üstündedir. Terkisinde, beş yaşındaki oğlu, belinden sımsıkı sarılmış, önünde üç yaşındaki kızı bir kuşakla dizlerinden eğere bağlı, kucağında bir yaşına basmayan yavrusu uykuda...

Tepelerden, ara vermeyen, soluk aldırmayan bir yağmur iniyor; kış başlangıcı yağmuru... Biliyorlar ki bu böylece sürerse ovayı su basacaktır; çaylar kabarmak, nehirler taşacak, köprüler çökecek, yol, iz kalmayacaktır. Islak gece içinde, sırsıklam bir kabile, kimi atla koşuyor, kaçıyor.

Öndeki ümit, ordumuza yetişmek, arkadaki korku düşman ordularına çiğnenmek!

Öne bakıyorlar: Çamur, yağmur, karanlık... Şimşek bile çıkmayan koyu, değişmez bir karanlık. Arkaya bakıyorlar: Gene öyle bataklıklar, su katmanları, gece... Dinliyorlar: Uzaklarda kaban derinin yüklü uğultusu ve yakınlarda çamura batıp çıkan ayakların boğuk hışırtısı... Ayşe, beline dolanan ufak kolların ara sıra gevşediğini, duruyor. "Uyuma Ali, diyor, uyuma!" Önündeki baş yavaş yavaş dikliğini kaybediyor, dizine doğru eğiliyor: "Uyuma Ali, diyor, uyuma!" Önündeki baş yavaş yavaş dikliğini kaybediyor, dizine doğru eğiliyor: "Uyuma Emine'm, diyor uyuma!" Sonra kucağında kıpırdamalar başlayıp hafif ağlamalar işitince: "Uyu ciğerim, diyor, uyu Osman'ım!"

At ikide bir sürçüyor, kapanıyor, soluyor, kendisini toparlıyor; gömülüyor, gene silkiniyor, gene ilerlemeye çabalıyor. O, yaşlı, romatizmalı, yılgın bir beygirdir. Toprak ise gittikçe vıcık bir hale gelmektedir. Yağmur kesilmek bilmediğinden saplanıp kalmaları veya taşan bir ırmağın akıntısına kapılarak boğulmaları olasılığı çoğalıyor.

Ayşe, yavrularına sarılarak ölmeyi, artık, atın ve kendisinin güçsüzlüğüne bakarak kötü kötü düşünmektedir. İçindeki en ürkütücü korku şimdi şudur: Atından ayrılarak üç canlı yükü ile yayan kalmak.

Önce çöken, sonra da başını uzatıp yan üstü uzanan, bir türlü kalkmak gücünü bulamayan attan iniyorlar; çarçabuk iniyorlar. Çünkü durmadan ilerleyen felâket topluluğundan ayrı düşmek Ayşe'ye her şeyden daha korkunç geliyor.

Fakat geride kaldığını anlayıp bir süre sıkı yürüyünce artık bu üç çocuğu birden taşımak, sürüklemek olanağı kalmadığını görüyor, hem koşuyor, hem düşünüyor: İkisini olsun kurtarmak için birini feda etmek, hafiflemek gerekir.

Hangisini?

Ayşe, yanında dizkapaklarına kadar çamurlara bata çıka yürümeye çalışan Ali'nin minimini elini bırakmak istemiyor. Boynuna dolanan güçsüz kolları da çözmeye cesareti yoktur. Kucağındaki ıslak, kımıltısız, sessiz bohça ona zaten cansız gibi görünüyor. Belki kendiliğinden, soğuktan, sudan, havasızlıktan, ezilmekten ölmüştür. Ananın bir ümidi budur: Yaşamadığını anlayarak, acı çekmeden, kundağı bir tarafa, en az çamurlu, en az batacak yere bırakıvermek...Bütün o kıyamet içinde, elinden tuttuğunu ve omuzlarında taşıdığını sürüklerken kucağındakine eğiliyor, dinliyor... Ses işitmek, hareket duymamak ümidiyle dinliyor ve yavrusunun kısıp kısıp, ılık ılık ağladığını duyuyor, "eyvah!" diyor.

Bu sırada, ilerleyen kabile, selin batıra çıkara, vura çarpa sürüklediği bir yıkıntıdan başka bir şey değildir. Karanlığın içinde düşerek çamurlara gömülenler, üstüne basılarak ezilenler çoktur. Ayşe, hâlâ yükünü atmaya razı olamıyor. Yüzü ve vücudu belki de, yağmurdan fazla döktüğü soğuk terle ıslanmıştır. Soluk soluğadır. Dizlerinde, ayaklarını çamurdan çekebilecek güç gittikçe azalıyor, kollarında ve boynunda öyle bir kesiklik, bir uyuşma, bir karıncalanma, sonunda bir duyumayış var ki... Gözlerini kapıyor, sol kolunun açılıp yükünü, kendiliğinden bıraktığını ancak yarı anlayabiliyor.

Şimdi göğsünün üstünde başka bir yük, daha ağır fakat daha sıcak, daha canlı, soluyan ve sarılan birini duyuyor: Ali, gemi azıya almış, bir atın arkasından, özengiye takılı çekilen bir ceset gibiydi, yürümüyordu, yüzükoyun, elinden anasına bağlı sürükleniyordu. İşte o, şimdi, bağrının üzerindedir. Uzun bir özleminden sonra birbirlerine kavuşmuşlar gibi sokuluyorlar, belki seviniyorlar. Kaçma süregitmede, yağmur ve çamur da beraber...

Böyle birkaç saat mi, yoksa birkaç dakika mı gene koşuyoruz sanıyorlar. Ayşe tükeniyor, demin yolda bıraktıkları at gibi yere uzanıvereceğini anlayarak, haykırmak, birini imdadına çağırmak istiyor. Gene koşuyor ve birden, şaşılacak bir hafiflik, bir canlılık duyuyor, ileriye atılıyor. Neden sonra anlıyor ki boynundan sarılan zayıf ufak kollar artık yoktur: Emine de dökülmüştür.

Çık sırtıma Ali, diyor, iyice sarıl, sıkı sarıl, sakın gevşeme!

Ve böyle, kanının son ateşini yakarak, kayıp düşerek, gene kalkarak, gene yuvarlanarak yağmur, ter, gözyaşı yüzünü yıkaya, sürekli, mola vermeden, yürüyor. Ali'sini kurtarmış olmak sevinciyle. Öbür felâketlere katlanıp ümit içinde yürüyor, kabileye yetişiyor, kafilenin önüne geçiyor, kabileyi geride bırakıyor ve tan ağarırken ay yıldızlı bir ıslak bayrak çekili küçük bir kasabaya varıyor. Yükünü bir cephe sandığının üstüne indiriyor: "Kurtulduk Ali,

diyor. Kalk Ali! "Ali kalkmıyor, kımıldamıyor. Ayşe saatlerden beri bir ceset taşıdığını anlamıyor, anlamak istemiyor, hâlâ: "Kalk Ali, kurtulduk Ali. "Diyor, gülümsüyor, kesintisiz, geceki yağmur gibi dökülen coşkun gözyaşları içinde gülümsüyor. Hizmetçi donuk, cansız, katı, suyu çekilmiş kuru böcek kabuğu gözlerini işaret etti:

-Bey, dedi, işte o günden beri ben ağlayamam, ağlamak istesem de bilmem ki neden gözlerimden yaş gelmiyor! ...

Refik Halid KARAY

SIRA SİZDE

Metinle ilgili aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

SORULAR

1. Yukarıdaki hikâyenin ana düşüncesi nedir?
2. Hikâyedeki evrensel değerleri belirleyerek, onların olayların akışına etkisini değerlendiriniz.
3. Metinde öne çıkarılan yapı unsurunu belirleyiniz.
4. Öne çıkarılan bu yapı unsurunun hikâyenin kurgusundaki işlevini değerlendiriniz.

ÖZET

Onuncu bölümde ilk olarak sanatsal yazıların genel özellikleri üzerinde duruldu. Sanatsal yazılar duygu ağırlıklı olup, kurmaca metinlerdir. Sanatsal yazılar olarak ifade edilen metinleri düşünce yazılarından ayıran en temel özellik itibari yani kurmaca olmalarıdır. Bundan dolayı da söz konusu metinlerin gerçekliğinden değil kendi içindeki tutarlılığından söz edilebilir (Aktaş-Gündüz, 2005: 200). Sanatsal yazılar ile düşünce yazıları arasındaki bir diğer önemli fark da dilin kullanımınıdır. Sanatsal yazılardaki dil de yazarının dili yeniden kendine göre şekillendirmesi sonucu ortaya çıkar. Yazar, gerçek dünyayı metninde bir anlamda yeniden yaratır.

Masal, fabl, destan, halk hikâyesi, mesnevi, manzum hikâye, hikâye ve roman gibi anlatmaya bağlı metinlerde asıl unsur vakadır ve diğer unsurlar onun etrafında şekillenir (Aktaş, 2003: 11). Tiyatroda ise anlatmanın yerini gösterme alır. Söz konusu metinlerde vaka yazılı veya sözlü olarak nakledilir. Günümüzde vakanın en aza indirildiği metinler de karşımıza çıkmaktadır.

Ardından olay yazılarında plan üzerinde duruldu.

Ayrıca yazım kurallarından **Kesme İşareti (‘)nin** kullanım yerleri işlendi.

Okuma/dinleme-anlama çalışmasında Refik Halid Karay’ın “Gözyaşı” hikâyesi işlendi. Hikâyenin ana düşüncesi ile yan düşünceleri buldurmaya yönelik sorular soruldu.

KENDİMİZİ SINAYALIM

SORULAR

1. Tanzimat’a kadar Türk toplumunda onun yerini destanlar, efsaneler, mesneviler ve halk hikâyeleriyle masallar tutmuştur. Bir edebiyat türü olarak bize Tanzimat’tan sonra Batı’dan gelmiştir. İlk örnekler Fransız edebiyatından yapılmış çevirilerdir. Bunlardan ilk tanıdığımız yapıt, Yusuf Kâmil Paşa’nın bir çevirisidir.

Bu parçada sözü edilen edebiyat türü aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- a) Hikâye   b) Tiyatro   c) Gezi   d) Anı   e) Roman

2. Aşağıdaki parçalardan hangisi tanrısal (hâkim) anlatıcının bakış açısıyla verilmiştir?

- a) Masadan kalktık, Enuice pencereye doğru ağır ağır yürüdü ve tespih ağacına bakarken şöyle dedi: “Kuşlar tüneklerine yerleşiyor, bizim için yatma vakti.”
- b) Başhekim işitmiş, geldi baktı. Başhekim babamın pek yakın dostlarından olduğu için tanışırız. Beni odasına götürdü, konuştuk, biraz avundum, ama içimdeki coşkuyu yenemiyordum.
- c) El sallamak, güle güle diye bağırarak isterdi. Bahtınız açık olsun demek isterdi. Fakat el sallayamazdı, bir eli bütün koluyla birlikte Kutulamare’ de, bir kum tepesinde kalmıştı, öbür eli de, pis, sefil fakat kocaman torbasını tutuyordu.
- d) Konsolun üzerinde bir cam fanusun altına konmuş eski usul bir saat, sarı yaldız çerçeveli büyükçe bir ayna ve aynanın üst tarafında, duvarda kılıflarıyla asılmış babama ait bir çift çakmaklı tabanca duruyordu.
- e) Karanlık göz bebeklerime kadar ilerliyor. Kitabı yavaşça bir kenara bırakıyorum. Başımı kaldırıp az ötede oturan kız kardeşime bakıyorum. Çenesini dizlerine dayamış, karanlığı dinliyor. “Yasemin hep aynı.” diye geçiriyorum içimden.

3. I. Gerçek dışı ve olağanüstü bir örüntü üzerine kurulmuş bir olay veya olaylar bütünüdür.

II. Kişileri, toplumun en alt katından en üstüne kadar türlü zümrelerden olabilir.

III. İnsanlara ders verme amacıyla söylenmez.

IV. Yalnızca savaşlarda gösterilen yiğitliklere yer verilir.

V. “Evvel zaman içinde... Bir varmış bir yokmuş...”gibi döşemelerle başlaması, dinleyiciyi hayal atmosferine sokarak geçmiş zamanı iyice belirsiz kılmak içindir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerde belirtilen yargılardan hangileri masalla ilgili olarak söylenemez?

a) I ve II b) II ve III c) II ve V d) III ve IV e) IV ve V

4. Goethe, “Sanat, insanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra, aynı duyguyu başkalarının da hissedebilmesi için hareket, ses, renk veya sözcüklerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacından doğmuştur.” der. **Goethe’nin, sanatın doğuşunu anlattığı bu cümledeki altı çizili sözlerle aşağıdakilerden hangisi ilişkilendirilemez?**

a) Bale b) Hikâye c) Müzik d) Resim e) Heykel

5. Batı’daki ilk örnekleri 15. yüzyılda verilen bu tür, bizim yazınımıza Şemsettin Sami’nin kaleme aldığı *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*’la girmiştir. Olmuş ya da olabilecek olayların anlatıldığı geniş kapsamlı yazılardır. Olaylar, ayrıntılarıyla anlatılır. Kişi kadrosu genellikle geniştir. Kişiler, çoğunlukla, ruhsal ve fiziksel yönleriyle incelenirken çevrenin betimlenmesine de özen gösterilir.

Bu parçada sözü edilen yazınsal tür aşağıdakilerden hangisidir?

a) Öykü b) Tiyatro c) Gezi yazısı d) Anı e) Roman

6. **Fabl ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

a) Fransız edebiyatı sanatçısı Lamartine bu türdeki yapıtlarıyla tanınmıştır.
b) Kişileştirme ve konuşturma sanatlarından yararlanır.
c) Kahramanları çoğunlukla hayvanlardan seçilen, ders verme amacı güden, genellikle manzum bir türdür.
d) Masalda olduğu gibi fablda da dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık gibi evrensel konular işlenir.
e) Beydeba’nın Kelile ve Dimne adlı yapıtı bu türün başarılı bir örneğidir.

7. Durum veya kesit hikâyeciliği denilen ----tarzı hikâyede serim düğüm çözüm şeklinde sıralanan bir olayın anlatımı öykünün temeli oluşturmaz. Bu tarz hikâyelerde bir anlık bir düşünce, durum, akla gelen bir imge, ya da hayatın veya o anın içinde oluşan bir kesit öykünün temelini oluşturur. ---- ,günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alıp anlatan öykünün bizdeki temsilcisidir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilenler getirilmelidir?

- a) Maupassant - Ahmet Mithat Efendi
- b) Kafka - Sait Faik Abasıyanık
- c) Çehov - Memduh Şevket Esendal
- d) Maupassant - Ömer Seyfettin
- e) Çehov - Haldun Taner

8. Kırlangıçların mahallesinde bir kalabalık var bugün. Kayaların, ağaçların başları tepeleme kuş dolu. Hepsi kırlangıç olsa iyi. Serçeler bir sarmışlar ki etrafı, göz gözü görmüyor. Kartallar duymuşlar haberi. Başlarını eğmişler; aşağıya, durmadan kırlangıçların mahallesine bakıyorlar. Geçmekte olan bir kaç köylü çocuk: — Acaba ne oluyor diye yaklaşınca irkildi kuşların tümü. Ahmet’le Mehmet bu kadar çok kuşu bir arada görünce, parladı sevinçten kabardı. Ancak bir iki köylünün densizliği büyük bir gösteriyi kaçırarak değildi. Onca kuş hemen haberleştiler aralarında, birden saldırarak bunlara, başladılar başlarındaki takkeleri gagalamaya. Canlarını zor kurtardı Ahmet’le Mehmet. Doğrusu hiç görülmemişti böylesi. Acaba ne oluyordu ki, kuşlar insanlara saldırarak kadar ileri gidiyor, göze alıyorlardı tehlikeyi?

Bu metinde hikâyenin yapı unsurlarından hangisiyle ilgili bir ayrıntı yoktur?

- a) Zaman b) Mekân c) Kişi d) Olay e) Anlatıcı

9. • Yer ve zaman kavramları belirsizdir. Genellikle “Hint, Yemen, Çin, Maçın” kullanılır.
- Genellikle bir eğitim amacı güdülür; bu yönüyle didaktik (öğretici) bir nitelik taşır.
  - Anlatım kısa ve yoğun olup kişileri her tabakadan seçilebilir.
  - Millî ve dînî motiflere pek yer verilmez ve evrensel esaslara dayanır.

Yukarıda verilen özellikler aşağıdaki metin türlerinden hangisiyle ilgilidir?

- a) Roman b) Halk hikâyesi c) Mesnevi d) Fabl e) Masal

10. Aşağıdaki parçalardan hangisi kahramanın bakış açısıyla verilmiştir?

- a) Daha sonraki günlerde Paris’te bir Türk bulmak amacıyla yollara düştü, aramaya koyuldu. Babasına bir mektup göndermek zorundaydı. Ancak hangi vasıta ile göndereceğini bulamadı.
- b) Havanın kararmasına az kaldı. Akşam yemeğini her zaman gittiğim restorantta yemeye karar verdim. Burası nezih, sessiz, sakın bir yerdi. Her zamanki masama

oturdum, tam da denize bakan masa...

c) Mehmet Ali bir süre sonra tekrar askere alınır. Ahmet Celâl köyde istenmediğini düşünmektedir. Ahmet Celâl bir gün çok bunalınca dolaşmaya çıkar, Emine'yi görür.

d) Samimi bir arkadaşımışı gibi ellerini kederli binbaşının omuzlarına koyar. Binbaşı aniden elektrik çarpmışa döner ve kafasını yaşlı askere doğru çevirir.

e) Handan buna çok sinirlenir ve Nâzım'ın evlenme teklifini reddeder. Bu olaydan kısa bir süre sonra da Handan, Hüsnü Paşa diye biriyle evlenir.

YANIT ANAHTARI

1-a, 2-c, 3-d, 4-e, 5-e, 6-a, 7-c, 8-a, 9-e, 10-b

KAYNAKLAR

- Arslan, Nihayet. (2009). “Roman”. *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım* içinde. (Ed. N. Demir ve E. Yılmaz). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aktaş, Şerif. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, Ali Berat (1997). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arat, Reşit Rahmeti. (1987). *Oğuz Kağan Destanı*. Ankara: TK Yayınları
- Boratav, Pertev Naili. (1988). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, Pertev Naili. (2007). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çalışlar, Aziz. (1995). *Tiyatro Ansiklopedisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çetişli, İsmail. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, Selçuk. (2009). “Şiir ve Hikâye Çevresinde Oluşan İki Tür: Manzum Hikâye ve Öykü-Şiir”. *TÜBAR-XXV-Bahar*.
- Ersoy, Mehmet Âkif. (2013). *Safahat*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Esental, Memduh Şevket. (2013). *Otlakçı*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Eyüboğlu, Sabahattin. (1975). *La Fontaine Bütün Masallar*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gökçek, Fazıl. (2005). *Mehmet Âkif’in Şiir Dünyası*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Gümüş, İbrahim. (2015). “Türk Masallarının Max Lüthi Yaklaşımıyla Çözümlemesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kanık, Orhan Veli. (2007). *La Fontaine’in Masalları*. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Karay, Refik Halit (2009). *Gurbet Hikâyeleri ve Yeraltında Dünya Var*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Özdemir, Emin. (2000). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, Emin. (2002). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Pamuk, Orhan. (1998) *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Taner, Haldun. (2015). *Keşanlı Ali Destanı*. İstanbul: YKY.
- Türkmen, Fikret. (1983). *Tahir ile Zühre*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yetiş, Kazım.(1994). "DESTAN", TDV İslâm Ansiklopedisi,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/destan#1> (07.07.2022).